

SEURAKUNNALLISET

Niinkuin vedet pirtsioivat Karjalain kannaksen Räisälän kohdalla, samoin ovat sen asukkaatkin vaihdelleet vuosisatojen aikana. Tätä pätkällä, missä Vuoksin kerran muuttanut sunniansa, oli väestö sekä ulkonaisesti että sisäisestikin vuoroin idän ja lännen vaikutuksen alaisena.

Ortodoksinen kristillisyys

Ensimmäinen kosketus kristilliskoon tuli idästä, tahi kannakselaistain oikeastaan etelästä. Jo 1200-luvulla jalansijan saanut ortodoksinen kristillisyys jatkui ja vaihteluiden Timoskalan ja Tihatalan kylissä aina siihen asti, jolloin suomalaiset asukkaat jättivät pitävämmä uskonnottomalle naapurivaltiolle. Kirjalliset tiedot heidän varhaishistoriastaan ovat niukat, mutta sukupolvelta toiselle siirtynyt uskonperinne oli niin raskaas, että se viimein siltehti on satinyt siirtolaisuudenkin aikana.

15- ja 16-satalukujen vaihteesta lähtien ovat rajan rauhattomat oloet aiheuttaneet uuden käänneen Räisälän väestöliksessä ja kirkollisessa asutuksessa. Tuona aikana merkittävät vaihtelut ja kirkollisen elämän läheinen yhteys emennään kun kansallinen ja kielellinen sukutaisuus. Silloin vielä harvaan asutusta Räisälästäkin muuttivat ortodoksisia väestöä kääntymään paeten asunnsijoiltaan näiden jouduttua Ruotsin vallan alle, josta joutuaa pitäjämme syntyi luoterilainen seurakunta.

Aikuvaikkeusten jälkeen sopeutui vai molemmat kirkkokunnat toimimaan rinnakkain. Näin varsinkin sitten kun tämä alue sekä myöhemmin koko maamme liitetiin osana ortodoksisia vähemmistöä tukevan Venäjän yhteyteen. Kahden vuosisadan aikainen yhteiselö kasvatit heidät siten monilemmipuoliiseen arvonantoon ja siihen kansalliseen, mikä ilmeni suuremmissi itsenäisyystaistelussa sekä evakkolaipaleten kohtaloissa. Kaikki räisäläisetähän ovat edelleenkin kuin samaa perheväkeä!

Emme voi lämpenemättä lukea pitäjämme historiasta Käikisälmen ortodoksisen seurakunnan kunnioitetun esipaimenen pastori A Gaurin

rilowin tervehdystä haljallaan asuville räisäläisille siirtoseurakunnalalaisille:

"Tulevat mieleen" hän kirjoittaa - "uttavien perhekkuntien moniukuiset jäsenet: Honkaset, Japolat, Olkkoset ja Shinkot. Tullee mieleen vanha vaatimaton Timoskan rukoushuone ihanteellisen kauniilla paikalla Vuoksen rannalla. --- Muistot velvoittavat --- Sällytäsini rakas seurakunnalaisesi --- estisten usko ja sen kirkon henki --- kestävä uskon perustuksena Jumalaan. --- Itse sinä, elämässäsi, vältä pahaa ja tee hyvää, etsi rauhaa ja pyri siihen! (Ps. 24:15) --- Polvistu rukouksen oman väärtimattoman kottahattarin edessä. Turvaa Herraan ja kana hänelle oman leivotoman sielusi uskat silinä vahvassa uskossa, että rauhan meheillä on tulevaisuus! (Ps. 37: 37)"

Räisälän evankelis-luterilainen seurakunta

Vuonna 1635 oli Räisälän ev. luterilaisesta seurakunnasta jo oma kirkkosa, jonka kuitenkin vähäiset pötitönä sofin aikana 1656. Sen jälkeen rakennettiin toinen kirkko palveli seurakunta noin sata vuotta, sillä kolmas valmistui 1763. Kun tulipalo oli sen tuhonnut 1910, rakennettiin viimeksi rajan taakse jätyny kivi kirkko 1912.

Luterilainen seurakuntaelämä hoidettiin alkusi pääasiallisesti Käikisälmenstä käsin, kunnes 1635 Räisälä sai ensimmäisen kirkkoherransa sekä saman vuosisadan lopulla kappeliseurakunta myös Kautkolan vuoden 1849 loppuun saakka eli yli kahden vuosisadan ajan. Näyttää siltä, että seurakunnallemmen ennen Venäjän vallan alle joutumista 1721 oli omi sada tehtäviinsä hyvin valmistuneita paimentia, jotka suorittivat perustavata työtä. Heidän johdollaan jouduttiin rakentamaan kahteenkin kertaan kirkko, jossa pidettiin säännöllisesti jumalanpalveluksia saanan saaran muodostessa toimituksen ytimen. Sanan oppimista kohennettiin koulustetuilla saarnan jälkeen sekä pitäjän eri puolilla pidettävissä kuulusseilla suutissa. Lukutaito tuli yhä yleisemmäksi.

virtoja ja koskia. Kapeat salmet ja runsaat saaret vain lisäävät maansemän kauneutta ja vehmautta. Samasta syystä on vesilinnusto hyvin runsas ja lajirikas. Pitäjän vedet kuuluvat kaikki Vuoksen vesistöön, joka vesistö kahla uomaan pitkin laskee Laatokkaan.

On luonnollista, että asutus keskittyi pääasiassa Vuoksen rannalle, jotka maanlaatuensa, muitten luonnonsuhteittensa sekä ilmeellisen yhteyksensä vuoksi olivat edullisimmat. Viime vuosisadalla suoritettujen vesistöasiakuvun anisosta hedelmälliset savipitoiset rannat laajenivat entisestään. Viimeksi olivat erityisesti kirkonkylässä sijaitsevat laajat viljelyskannat pitäjän huomattavalla keuhalla sijaitsevat m.m. huomattavat viljelyskannat: Räisälän ja Ivaskan hevit sekä molemmat pappilat.

Rautateitseminen, jotta pitäjälliset eniten käyvä, oli kaksi, nimittäin Myllypelto ja Sairala, molem-

Kirkkoherra J. T. Helasvuo.

Rakkaus kristinuskoon ja luterilaiseen kirkkoon heräsi ja huittui vähitellen. Sen johdosta ja voimaa tarvittiin myrskyisinä näkö- ja sotavuosina. Koetellut voimat lähtivät aukentvat käytäjälleen varsinaisen seurakuntaelämän lauma-alkohakin. Hyvin raskas oli ns. isonvihan aika, jolloin kappalainen Chrydenius menetti henkensä vihollisen käsissä ja kirkkoherra Jacob Carlqvist pakeni Ruotsiin. Räisälä oli 19 vuotta ilman omaa sielunpaimenta. Pyhäjärven kappalainen Urstinus, kansan keskuudessa "Karnhapiksi" kututtu sai silloin yksin hoitella pidettäviä itäisen kannaksen monen seurakunnan alueille.

Uudenkaupungin rauhan jälkeen 1721 joutui ns. "Vanha Suomi" Venäjän vallan alle. Siltä johdusta, että vielä nykyvuosisadallakin saattoi jonkun vanhuksen kuulla kertovan, mitä tapahtui "Suomen puolella", josta puuttui rajan toisella puolella. Lasten alkeisopetuksen kehittämisessä kiinnitettiin huomiota. Millöin vanhemmat eivät sinä menestyneet, saatihin lapset määrätä lukkarin opetettaviksi 8 vuoden alajaksi ennen päästävä. Varjo kerättiin koulumestarin palkkaa-

tiin oli matkaa noin 20 km kirkolta. Maantieverkoston keskukseksi oli kirkonkylä, josta lähtivät tiet kunteen eri suuntaan. m.m. Viipurin ja Käikisälmen. Myöskin laivareitti kulki Uusunkoskelta Käikisälmen Taajasla maantieverkoston kautta sen läpi. Myöskin Räisälä joutui kokemaan viime sotiemme aikana raskaita hävityksiä sodan liekeiden hipessa myöskin sen alueita. Jatkosodan jälkeen siirtyivät pitäjälliset Jatasjärven Peräseinäjoen ja Kinnion kuntiin, mutta lopullisiksi sijoituskunniksi tulivat Kokemäki, Köyliö, Säkylä, Harjavalta, Eura ja Kivikainen. Vähäinen määrä heitä kuitenkin on monissa kunnissa ja kaupungissa.

*

(Lähdetiedot: Lännekirjallisuus: Karjalaisen osoitekalenteri — 1952 Räisälän historia — 1952)

miseksi. Pitäjänkoulun ensimmäisenä koulumestarina Räisälässä oli vuodesta 1763 jättivouti Mattias Falck. Näin alkoi Räisälässä kirkollinen kansanopetus, jonka viimeinen edustajana oli vielä 1930-luvulla Tiurissa toiminut vakittu Paavilainen sekä hänen jälkeensä vielä jonkun vuoden välitakainen Alma Karjalainen o.s. Virkki.

Kyläluksuset tulivat myös säännöllisiksi ja rippikoulunpito paikalliseksi. Oppikirjana käytettiin Räisälässä vähän katekismuksen rinnalla Gezeljuksen kirjoittamaa kristinoppia, jonka nimenä oli "Lasten paras tavara". Se väistyi uudemman teltä vasta 1800-luvun lopulla.

Järjestäytymistä osoittaa myös se, että kirkonkirjojen pito aloitettiin 1700-luvun puolivälissä. Niiden merkittin kyväjärjestyksessä henkilöitä nimet ja syntymäajat, lukuhatto ja Hp-ohjelmilla ja sen mukana julistuksellista kyselymällä. Vanhimmat syntymäajat ovat 1600 luvun lopulta. Räisälän kirkonkirjoista, jotka ovat kallellettuina lakkakattujen seuraakuntien keuhkarikissa Mikkelissä, voidaan siis saada noin pitkäle taaksepäin ulottuvia sukuselvityksiä.

Kun valtakunnalliset oloet jälleen muuttivat koko nuunkin Suomen jouduttua Venäjän vallan alaiseksi ja Karjalaa tulua liitettyksi Suomen suuriruhtinaskuntaan, saati seurakuntaelämä kehittyä jo valmiitellulla pohjalla. 1763 valmistunut kirkko oli entinen, samoin Schwundin ja heihin liittyvät suvit pappiloissa. Suomen kirkossa oli nimittäin tuolloin sangen tavallista, että pappinviran saaminen oli sidottu avoittumiseen edeltäjän lesken tahi tytären kanssa. Ja tämä näkyi myös Räisälän pappisuuteleika.

Uusi aika uudenaikaisine järjeste-lyneen vapautti sittemmin viran täälläisistä sidonnaisuuksista. Suuren pappiloiden vuoksi olivat Räisälän pappivirat arvostettuja, ja niin saatiin tehtäviinsä hyvin valmistuneita sekä hallinnollisilla kyvyillä varustettuja miehiä sekä heidän apulaisikseen tahi viranlyhyestä toimialastaan huolimatta ihanteltaan toteuttaa akvoivat ajankuaksia uusia uria seurakuntaelämään. Viimeisinä tuntuu tekelellä mainta 1800-luvun puolivälissä kirkkoherransijaisel C M Järnefelt ja Magnus Ingman.

Yleä muistossa olleitten pappien aika

Vakinatista pappeista muistuvat vanhemmat räisäläiset vielä soitarovasti J F Grönlundia, ryhdikkästä johtajaa ja järjestäjän mies-tä, jota sekä kunnioitettiin että vähän pelättiinkin, mutta joka joutui "Räisälän reitellöiden" aikana ikävin ristiriitoihin. Näistä ei säästynyt myöskään kirkkoherra Eelis Bergroth, tuo tuliseläinen mies, joka toteutti nuoruuden innolla kirkollisia ihanteltaan. Hän näki vuoden 1868 kirkkolain luoneen puutteet, joissa oli mahdollista herätysliikkeitemme ihannoiman elävän kristillisyyden toteuttamiseen. Sitä silmälläpitäen oli seurakunnan olosuhteet järjestettävä. Hänen muistoaan säilytti suurella hartaudella apulaisensa, sittemmin teologian tohtori Sigfrid Sirenius, joka elämänsä loppuun asti säilytti räisäläisain kosketuksensa. Sätenne on tallettanut nauhalle muistosanat, jotka Sirenius tämä

kirkkomme huomattavampien kunnaluvu hengellinen johtaja esitti Räisälän siirtoseurakunnan lopettajaisjumalainpöytäkirjassa Koke-mäen kirkossa 18.12. 1949.

Tarmokkaiden kirkkoherrojen rinnalla toimivat lempeät ja hyväntahtoiset kappalaiset G A Cander ja Felix Relander. Viimein matnut vielä elossa olevat rippiläiset ovat lämmöllä muistaneet opettajaansa. — Hänen aikanaan tuoli kirkkoherraksi rovasti Karl Sixtus Olsson 1906-1937, omaperäinen, otteissaan varovainen mies. Hän onnistui lasoittamaan aikaisempien järjestyksen ja murrosajan vuoksi ilmennettä ristiriitotia. Koska hän keuhkoalasta sairastavana vetäytyi talvikausiksi pappilansa seinien sisäpuolelle, joutui hän pitkät ajat pitämään apulaisla. Tämä puolestaan merkitti nuoren pappisvoiman mukaan tuloa ja sen mukana julistuksellista vaihtelua seurakuntaelämään. Heistä ovat vielä elossa Ilmar Siren, Paavo Lehtinen, Armas Oortela, Jorma Helasvuo, Tanno Vuorinen, Aarne Hakala, Kalerwo Rantala ja sekä armovuoden saarnajana Olavi Huhtinen.

Toisalta esimehen sairaus merkitsi lisäkuormaa ja vastuuta kappalaiselle Robert Rantalle, joka Pohjanmaan ja Länsi-Suomen heränneisyliikkeen keskellä saapuneena sekä aktiivista maallikkokristillisyyttä kativaten antoi kotoisuuressa sitä haluttavien mallien koiden puhua. Nuorten virkatoimittensa kanssa hän tuki pyhäkouluja, pakanalahyys- ja nuorten seuroja ja yhdistyksiä. Räisälänneen seurakunta-vaikot osoittautuikin hyvin alttiiksi täälläisen toimintaan, mikä näytti täälläisen toimintaan, mikä vuosien mittaan kehittäjä laajaksi ja monipuoliseksi sekä alati uusia työmuotoja omaksuvaksi.

Maanviljelijäpappi

Papiston palkkaus noihin aikoihin perustui suurelta osalta luontaisalatuonteen. Pappi kantovivat itse kuultettavana päivinä palkkansa, mikä oli kutakin taloutta kohti määrättyä voima ja viljansa sekä pienentä henkilömaksuna, kappalaiselle puolta pienempänä kuin kirkkoherroille. Tärkeän osuuden palkkauksessa muodosti kuitenkin matkalous, sillä pappiloiden pinta-alaat olivat suuret. Torppien eroftamisen jälkeen oli kirkkoherroilla vielä lähes 100 ja kappalaisella 50 hehtaria peltö- ja niitty-maata. Ei ollut ihme, että heissä ilmeni harrastusta pitäjän pääelinkeino kohtaan. Sellaisina muistellivat monet Grönlundin apulaisista ja vävyä, hyväntaloista Karl Viktor Olmilla. Mutta kappalainen Rantalle oli oikea maanviljelijäpappi. Hänen toimestaan raivattiin kappalaispöytä peltöä, jota siunsaus Tuomas Seppä eli Rönö-Tommo taasi kuokkia peräti 10 hehtaaria. Rovasti selitti, miten kappalainen pystyy kouluttamaan viisi lastansa panemalla saamaan saadon kulkemaan "lehmän läpi". Navetassa oli parhaimmillaan noin 60 päättä, joista 42 lypsävää, ja tallissa 10 hevosta. — Kun Raino lisäksi joutui käyttämään voimiaan paljon yhteiskunnan eri aloilla, kuten kunnan osuuskassan ja kansanopiston toimissa, ei ole ihme, että tämän työmyyrän elämä katkesi inhimillisesti katsoen varhain, 59-vuotiaana.

Olssonia seuraava kirkkoherra, lääninrovasti Vintori Reihkainen, oli myöskin innokas maanviljelijä, joka saatiin nähdä maanitten vie-

OLU TRÄISSÄLÄSSÄ

ressä sijaitsevalta kotipellolla hevosineen. Pappilan peltopinta-ala oli silloin uusien järjestyksen vuoksi supistunut 20 hehtaarin, mutta oli se haittiansa mielestä sekä sijaintinsa että maantatunsa puolesta aivan suurenmoisen viljelysmaa. Varsinaisiin seurakunnallisiin uudistuksiin Reinikainen ei ennättänyt, koska vuonna 1939 alkanut sota keskeytti etämän Räsälässä.

Millainen oli Räsälän seurakunta?

Palveltuani asevelvollisena pappina Lappeenrannassa määräsi Viipurin hiippakunnan tuomiokepituli minut Jorma Taneli Helasvuon herranapulaiseksi Räsälään maaliskuun alusta 1928. En ollut ennen kuuluttakaan sellaisesta paikasta enkä liioin poikennut Viipurin-Eljensevään radan eteläpuolelle, Turistavarasta löysin tuon vesistöjen rikkoman piiräjän, ja sovituna Ilhana saavuin Sairalan asemalle, missä rovasti Oissonin kuskipoika Emil Saranen oli Polle-rumman kera minua vastassa. Lämpimän vällyihin upotettuina oli hyvät tehdä matkaa puhellään noutajan seurassa. Hän oli varmaan yhtä utelias minusta kuin minä hänen kertomisistaan. Alkutaipaleella hän taisi näyttää minulle Räsälässä Kirvun muutaneen ukko Sutarin mökin, missä hän totuttu tavan mukaan oli lepunnut hevosta meno- ja paluumatkajen vähällä. Helisevän järven rannalla jäi mieleeni lumpeikko, missä sudan virran vesi poroili avannossa ajotien vieressä. Siinä kuulemma kappalainen Rainio, joka rovasti kutsuun faariksi oli kesällä Makkolan kylässä käydessään, kertoi mi Ern. Kannaksen yli ajeltua hän esitteli minulle Kiljatsun kosken ja rovasti pappilvan kuuluvan myllyn. Tietävän järven ylitettyämme nousimme pappiltoitten rajalla kulkeva teitä myöten hakamaan läpi Puusteilliskä kutsuttu kappalaispappilan navetalle ja pihalle, missä melkä komella haikunnalla pimeässä tervehtivä kotira oli kaudenma nimeltään "Prinsesi". En silloin aavistanut, että tuo talo tulisi aikanaan olemaan se ensimmäinen koti, jossa jalkani asetan oman pöytäni alle, vielä vähemmän, että saman talon tyttäristä saan itselleni uskollisen puolisson, joka noitten seinien sisällä tuhi pyöräyttämään maailmaan neijättervettä lastamme. Jokaisen heidän syntymäpätkäkseen on kirkonkirjoihin merkitty Räsälää.

Mutta alkansa kutakin Nythän olthin makkalala rovastin pappilajan ja oltiinkin pian perillä. Poika hoiti hevosen ja rovasti Sixtus Oissonin li. apulainen oletin vanhalla tottumuksella ystäväällisesti vastaan ja johdettiin Anna-ruustiman aina herkulliseen teepöytään. Eteisesistä vasemmalle oli perinteellinen apulaisen huone, jonka sängyn Pelkos-Tommo oli pidentänyt tulevan apulaisen huutujen mlttojen mukaiseksi.

Tästä rovastin pappilasta alkoi silis esimieheni opastuksella tustutunnen seurakuntaan, jonka vaheisin omanikin tulivat läheisesti liittyneen. Saman tien sain käytännössä päästä sisälle rakkaan kansankirkkomme rikkaaseen elämään.

Kun nyt jälkeinpäin kysyn, millainen oli Räsälän seurakunta, vastaisin siihen korostamalla sen oleellisia piirteitä.

Se, että seurakuntalaiset musivat entisiä pappeja ja muita kirkonpalvelijoita, osoittaa, miten

Pastori O. Honkkila.

seurakunnan elämä rakentuu menneitten sukupolvien laskemalle perustukselle. Tämän toivat mieleen myös pitkät keskustelut ilta-irkun vanhan rovastin kanssa, joista hänen entisillä apulaisillaan Myöskin seurakunnan hoitamusehenkiöt näkivät arvokkaana velvollisuutenaan tallettaa vanhaa perintöä. Tämä tapahtui melkoisella tottumuksella, koska heidän vanhinnaasan ilmeni tavallisesti, että "entiset ovat hyvät", Heidän kokea keski-ikänsä saattoi osaltaan hidastuttaa tarpeellisten uudistusten tulemistä esille.

Tavallihen seurakuntalainen ei ehkä huomannut tätä yhtä selvästi kuin vasta opintahjosta tullut, virkavastuuta kantava norri pappi. Viimeinainittu iloitisi kuitenkin työmahdollisuuksista, jolta oli runsaasti yli sen, minin ennätti. Seurakunnallisen elämän keskeisimpänä muotona oli jumalanpalvelus. Pitkistä makkoista huolimatta kertyi kirkkoon runsaasti seurakuntalaisia. Virrenveisuus oli voinnasta. Vanhempi väki muutteli rakkaudella vanhaa Hannan päivänä 1910 palanutta puokirkkoa. Kaksi vuotta myöhemmin oli Lauri Stenbäckin suunnittelema uusi kirkko valmistunut sulkeakseen suojaansa Herran esikartanoihin kaipaavan seurakunnan. Kesällä kirkkoon tulevan rovastin saarna- viirsi alkoi: "surussa täällä ja muu- heessa, on sanan turva ainoa" ja

kappalaisen astuessa saarnatuoliin laulettiin: "Ja opettajansa näkevät tiolla sairauten viherjövän". Vaikkeen sairauden ahdistamana hän kuitenkin loppuainkoina laulatti: "vaikk vaarat, vaivat päälleen käy". Kun sitten seurakuntalaiset näkivät vittauksen pihavirteen, jossa laulettiin: "Valos, Herra anna loistaa, että sielusta se poisiaa synnin sumun surkean", tiesivät he tuon maalisukuussa saapuneen nuoren papin, josta Rainion kuoltua tuli kappalainen, ilmestyvän saarnatuoliin sekä varustautuvat odotamaan, että hän suhteettoman pitkien alkusanojen jälkeen pääsisi itse asiaan.

Melko lähellä saarnatuolia istui suuripartainen seppä Tahvo Koponen. Rovasti oli kertonut, että jos saarna mellytytti tätä hurkasla miestä, hän sivelee partaansa. Näin ei seppä tainnut montakaan kertaa tehdä minun saarnatessa ni, eivätkä naiset liioin tainneet tarvita nenähänaa. Eihken sentään ollut ainoa syyllinen siihen sananparteen, että "ären kuttuu ja Räsälän kirkko ennättää aina".

Mutta kirkko oli rakas Räsäläisille, ja he vilittyvät siellä hyvin. Monet kerrat on sitä muisteltu, ja sen kuvat kulkevat perintönä vanhempien kodista lapsille. Alttarin yläpuolella oli hovimaalari R. Ekmanin taulu "Jeesus silmaa lapsia" ja sen kahden puolen pilari, joissa sanat "Armo" ja "Rauha" sekä yläpuolella risti. Noita sanoja on usein toistettu Räsälän kirkosta puhuttaessa. Ne ovat kuin kirkonakennuttajien testamentti seurakunnalle.

Hautausmaa hiitty oleellisesti kirkkotarhaan. Viime aikoina otettiin tavaksi kylmänä alkara suorittaa ruumiinsuunaukset kirkossa. Näin tehtiin myös viimeiselle Räsälään haudatulle seurakuntalaisellemmä sairaanhoitajatar Marita Rainiolle, joka keesken jälkimmäisistä evakouhnta kesällä 1944 ummisti silmänsä viimeisen kerran saaden sijansa vanhan kirkon paikalla lepaävän isänsä vieressä. Siinä lähellä olivat myös Oissonien ja Lehnosen haudat, san-karivainajiemme valkoiset ristitit vii sekä vapaussodan sankarimurtoimerkki. Kanttori Armas Nestor Leinonen, joka kuoli sodan kynnyksellä, oli johtanut hautausmaapuis-

Suurin osa karjalaisesta väestöstä ostaa osuuskaupasta PALVELUMME ON LAAJAA JA MONIPUOLISTA KATTAAEN LÄHES KAIKKI TAVARA-ALAT

Edullisimmin tavaraa ostatte KOTTUKKUMYymäläistämme, ne sijaitsevat Tulkkilassa ja Peipohjassa

Hyviä valikoimia ja tuotteiden korkeata laatua edustaa SOKOS-tavaratalo

KOKEMÄEN OK SOKOS

MONIPUOLINEN PALVELUMME ON KAIKKIEN KÄYTETTÄVISSÄ

sen nuori sotilais suuden yhteydessä, jollain esitrymässä oli maallikotitakin. Samoin kuljettiin pitäjällä matkapuhujen kera. Kirkkoon tahti kyliin järjestettiin myös evankeliolmissarjoja. Min rovasitkuntä-apulaisen Harald Oksasen tullessa Räsälään pidettiin päivän tahi pari kestäviä kurssuja.

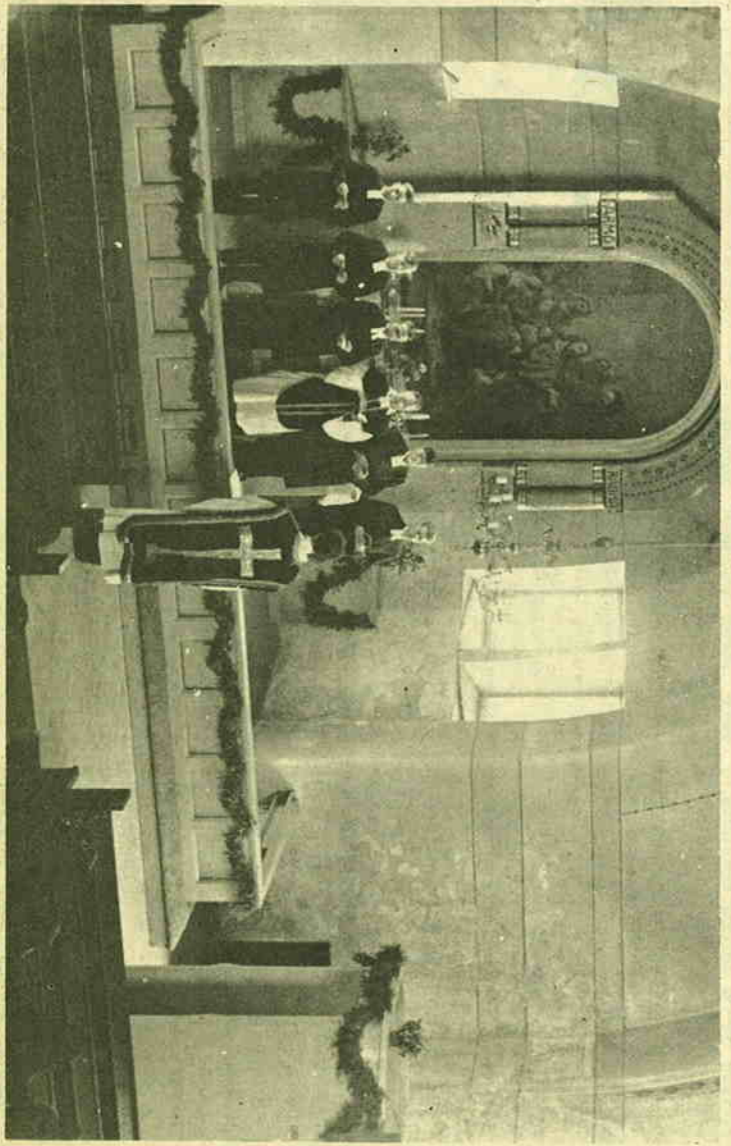
Lapset kasatettiin viime aikoina melkein säännöllisesti kodissa. Matkateessaan etäkyliään saattoi pappi näin joutua käymään kaatetahi sairauskäynnillä 5-6 eri paikassa. Kieletmättä hän oppi näin seurakuntansa tuntemaan. Ja kohteihin valmistettiin uuhottumattomia juhahetkiä. Kummit olivat jo etukäteen varustautuneet taloon vieralksi "rohtinarkkeliin" kera. Heitä pidettiin suuressa arvossa, ja yhteys kummilapsiin on säilynyt läpi elämän.

Toimintaa pitäjällä

Pitkien kirkkomattojen vuoksi pidettiin etäkyliissä säännöllisesti kyäljumalampalveluksia. Sen lisäksi katersivät papit suunnitelti- sekä arki-iltoina eri kylissä, sekä koulutulla että kodeissa pitämässä hartaushetkiä. Kutsuja oli aina enenman kun mitä ennätettiin noudattaa. Usein pidettiin seurati pyhäkouluun tarkastuksen tahi kristillii-

Avioliittoon vihkiminen toimitettiin tavallisimmin kirkossa, mutta keesäisin usein myös kodeissa. Kyliäntukset pidettiin 20 kinkeripitirissä. Mukana olivat kummakinpappi, Kanttorilla oli usein sijainen, koska hänellä oli tunteja kansanopistossa. Väliin lauletti viirsä sunntio Pekka Laukkanen, joka virsikantteleella oli opetellut nussimmaakin koraaliti. Viimeisenä suuttona oli järjestyksen mies,

mutta hyvän tahoinen, nykyinen jäkärtikapteeni evp. Aarne Korhonen. Lukusten ohjelma oli monipuolinen ja vaati koko päivän. Aamuhartauden aikana vieraili toinen papeista kansakoululla. Kirkonkirjojen mukaan pidettiin väenkirjotus, minkä perusteella väestörösteri pyysi tarkalleen ajan tasolla asuinpaikkaa myöten. Siinä todettiin sekä loiset että suurtiuiset perhetapahumat ja otettiin niihin yhdessä osaa. Vanhusten ja sairaitten voimista saatti tietojia, jotka usein aiheuttivat tervehdyksäkymän vielä samana päivänä. Lapsia ja riipikouluunöri-söä kuulusteltiin ja vanhemman väen kanssa keskusteltiin jumalansanan johdolla. Järjestettiin pyhäkoulu-, nuortiso- ja muuta seurakuntatyötä, veisattiin läksyvirsiä ja kajutettiin kuorolaulutkin, jos laulajia riitti. Se oli kyliäkunnan oikea seurakuntapäivä. Ilalla piti talo toimintusmiehtiä vierainan hartaan seurustelun merkeissä. Työntekijät tutustuivat sekä toisiinsa että seurakuntalaisiinsa. Aamulla siirryttiin seuraavaan juokpaikkiaan. Joskus vielä reessä istuessa kajutettiin viirsi ulos asti saattelevalle vieraanvaraisel-

Kirkkoherra J. T. Helasvuon virkausasetajaiset Räsälän kirkossa 1. 5. 1944, keskellä Viipurin hiippakunnan pispasa Imari Salomies.

le talonväelle kiitokseksi ja siunauksen toivotukseksi.

Maailikkotoiminta

Leimaa-antavana karjalaiselle seurakuntaelämälle oli erittäin vilkas maailikkotoiminta. Mieleen tulee lukuisia henkilöitä, jotka uskollisesti vuosikymmenien ajan suorittivat heille uskottuja tehtäviä.

Pyhäkouluja oli vuoden 1939 tilaston mukaan 58, joista 40 toimi läpi vuoden ja 18 vain talvisalkaan. Opettajina oli 18 miestä ja 121 naista eli yhteensä 139. Oppilaina oli 455 poikaa ja 548 tyttöä eli siis yhteensä 1003. Toiminta oli seura-kunnassamme niin vanhaa, että opettajantoiimet olivat peritytneet sukupolvelta toiselle. Niinpä Hyttinlahden kylässä toimineen Heikki Muskan tytär Anni Jortikka Tiuriin nautuma piti uskollisesti pyhäkoulua saaden seuraajikseen oppilaansa Juhon Rouhaisen toiseen koulupöytään sekä omaan kotinsa tyttärensä Annin, joka nuuvhunkin seurakuntatyöhön innolla osaanot-taneena on jatkanut toimintaansa edelleen mm kirkkoneuvoston jäsenenä Koyliössä.

Oltuaan aikoinaan seppi Juhon Rakkolaisen oppilaana suoritti Varpu Javanainen pitkän päivätyön Nasaralahden pyhäkoulunopettajana. Jalkevalvastaan huolimatta hän "apostolinkyydyttiä" taivali ensin penninkunnan matkan kirkkoon ja takaisin joutuen vielä pyhäkoulun lasten luo, kuten myös samanaikaisen ristin kantaja Ryhäsalon Aino Rouhainen, joka epäpäiväkään liene elänyt ilman kunnallisen elämän sieluma kohtä-kylässään sekä yhteuden pitkäjä-seurakunnan keskuudessa. Hän elää vielä Kokemaella. Laitsen emäntä Siirilähdessä, ennätettyhän talon ainoana naisena hoitaa karjan ja ruokaa miesväkensä kävi jälkisin kirkossa, piti palattuaan pyhäkouluun sekä suoritti vielä Ilma-astakarensa.

Mistä näille maan hillaisille tu-lli tämä into, sitkeys ja uskollisuus? Sen nimasi Varpu Javanainen läheteessään koulunvuoee-teen Kokenäällä pyhäkoulunopelleen palaavaa kehoutuksen, etteivät unohtaisi Vapahtajaansa.

Tällaisia ketjuja voisi löytää mutakin. Hyttinlahden Kovapäässä oli aikoinaan akera kirkonkävijä Antti Suutari, jonka Heikki-pojan poika, häkkin Heikki nimeltään, oli kylänsä ensimmäinen kirjjoitustaitoinen mies ja sanomalehden tilaaja. Hänen pyhäkoulunopettajaanaan Aakam Javanaiselta peri toimen-tyhär Eeva Javanainen, joka nyt elää 84-vuotiaana Helsingissä. Varhaisnuorisotyöntekijä Tauno Kesosen isoisä ja isä Alhonen-Ojalta, molemmat Juhon-nimisistä olivat toimineet pyhäkoulunopettajina. Heitä seurasi Taamon sisar Anna Karonen.

Papisto koetti tukea tätä työtä harjoituskokouksilla ja kurssilla sekä opetusmateriaalilla. Siitä huolimatta tuntuu, että tämä tuki oli liian tilapäistä verrattuna opettajien jatkuvaan uskollisuuteen. Meillä oli kankkilla niin kiire, että jäi liian vähän aikaa henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen. Se ymmärtämys ja rakkaus, jota jokainen seurakunnan paimen sai heidän puoleltaan osakseen, kertoo, että nämä pyhä ihmiset olivat itse päässeet elävään suhteeseen Vapahtajansa kanssa. He olivat nöyrästi kiittoliset seurakuntajheydestä. Todellisuena ilmoittajana ja voimana heillä oli itse seurakunnan Herra Pyhäin Henkensä kautta. Pyhäkouluja voidaan syyllä pitää myöskin muitten maailkkotyö-muotojen kehona. Sillä varhaisempina aikoina oli etäkyllissä nihin lasten lisäksi kokoonnutut vanhem-paakin väkää pyhähartautta pitämään. Sitäpaitsi juuri pyhäkoulu-väen parista löytyi lämmin ymmärtämys uusia työmuotoja kohtaan.

Sankarihautaus Eikäsilän kirkossa 1943. Kirkkokoherra Heisavuo (olkalla) ja pastori Honkkila sinuavat kaksit sankariainajaja viimeiseen lepoon.

Vapattien järjestöjen aloitteesta syntyi eri puolille varhaisnuorisokerehoja. Työhön oli helpompi saada naispuolisia johtajia, joten tyttökerhot pääsivät aluksi ilkeelle Nuorten Kristillisen Liiton tukemina. Miespuolisista johtajista oli puute, eikä toiminta välttynyt katumaan koko seura-kuntaa. Senvuoksi oettiin vuonna 1932 työhön pientä palkkiota vastaan astiaan innotunut Hugo Laurikainen, jota toimi siirtynyt 1933 Tauno Kesoselle. Tällainen järjestely liitettiin alkuun, jolloin 20-vuotias klerikokoulu oli lopullisesti luovuttamaisillaan työsä kunnalliseen alakouluun. Ilmassa oli ajatus seurakunnallisen koulun säilyttämisestä riippikouluun valmistavana kasvattajana. Viipurin hilppakunnassa tällainen ajatus oli saanut mm piispa Erkki Kallan kannatuksen.

Niinpä tavoitteena olikin lapsen kosketus seurakuntaan yhtämittaisena pyhäkouluista riippikouluun saakka varttuneemman nuorison liitetyssä siihen jatkona. Lapsen olisi säilytettävä kylänluokkaisu-tuksensa, todistus osanotosta pyhäkouluun ja varhaisnuorisotyöhön. Koska viimeainutissa piti antaa katekismuslaksyjakkin, ajateltiin, että hyväksytytjen papereitten omistaja voitaisiin ottaa riippikouluun ilman erityistä kunnustelua. Tätä ihannetta ennätettiin saavuttaa vain osin.

Ennen sotia oli kansakouluja pi-täjässä 14 ja niissä oppilaita n. 1000. Tauno Kesosen johtamissa 7 poikaosastossa oli poikia n. 200. Kun tähän lisätään 4 tyttöosaston työt, voidaan arvella noin kolmasosan seurakunnan varhaisnuorisosta oleen työn kohteena.

"Poikatyöntekijä" saapui kerran kuussa useimmiten kansakoululle ja piti välittömästi koulututtujen jälkeen poikaosaston kokouksen. Sitten hän johti ns "nuorisopiiriä", jollaisia oli seurakunnassa 14 ja niissä jäseniä 175. Illemmalla hän piti vielä nuorisolle ja vanhemmille hartausretkiä, joitten osan-ottajamäärä oli keskimäärin 35. Oli siinä urakkaa työntekijälle, joka ei tehtävänsä oltu saanut muuta valmennusta kuin kansakoulun ja kristillisen kansanopiston kurssit. Palkkaa oli vähän, mutta in-toa ja uhrantuvaisuutta nuorella pienviljeilijällä sitäkin enemmän! Monet iäkikästä luottamushenkilöistä suhtautuivat asiaan aluksi ennakkoluuloisesti, kun sitä ehdotti Olli Kosonen, jonka puoliso Maria oli innokas nuorisoi- ja työtöyön johtaja. Niin paljon oli kuitenkin myönteisiä, että määrära-ha saatiin joka vuodelksi.

Näin järjestetty nuorisotoiminta suoritettiin hyvässä yhteisym-

määrityksessä aikaisemmin perustettujen nuorten Kristillisten Yhdistysten kanssa, jollaisia oli Särkisalossa, Hyttinlahdessa, Tiurissa, Siirilähdessä, Alhokylällä ja Myllypeltoilla. Kirkonkylässä oli vastaavaa toimintaa papiston johdossa. Ja sinnehan sitäpaitsi kes- kittyvät kaikki suuremmat seurakunnan yhteiset nuorisotilaisuu-det.

Sekä näitten järjestöjen yhteydessä että erikseen toimi läheys-ompeuseuroja kirkonkylässä Hyttinlahdessa, Särkisalossa, Myllypeltoilla, Tiurissa, Pyhäsalossa, Sakkalissa, Hanskinnäellä ja Lammasmäellä.

Varsinainen diakoniatyö alkoi seurakunnassamme vasta, kun vuoden 1932 lopulla päätettiin pal-kata diakonissa. Hän toimi pää-asiansa sairaanhoitolinjalla, mutta otti osaa muuhunkin seurakuntatyöhön. Siirilähdessä, Sääkymä-lvaskannäellä ja Niememylässä oli diakoniaompeuseura. Viimeisen diakonissa oli Laina Pöijöen. Erittymistä kirkkokuoroa ei seurakunnassa ollut, mutta kanttorin Leitosen johtama Räisälän sekakuoro oli valmi avustamaan kirkkollisissa juhlissa usein opettaja Paavo Aholan johtaman Särkisalon sekakuoron vahvistamana. Särkisalon ja Alhokylän NKY-yhdistyksellä ja heikkien myös Hyttinlahden NKY:llä oli omat kuoronsa.

Niissäkin seurakuntalaisissa, jotka eivät joutuneet toimimaan varsinaisessa seurakunnallisessa maailkkotyössä, oli paljon uskollisia kirkonkävijöitä ja seurakunnan hartaita ystäviä, jotka hapattuksen tavoin vaikuttivat ympäristössään. He hoitivat kotiaan, kasvattivat lapsiaan kristillisesti, he tilasivat ja lukivat kristillisiä leh-tä sekä muuta hengellistä kirjallisuutta. He kuuntelevat radiohau-tuksia ja -jurnalapalveluksia ja huolehtivat kotihartauksesta.

Lisäksi monet maailiset järjestöt suhtautuivat ainakin kunnioittavasti, mutta myös avulihaasti seurakuntaelämäään. Suojeluskuntalaiset ja lotat tulivat isämaallisiin juhlapäivinä järjestöinä kirkkoon. Viimeainitut hoitivat uskollisesti sankarihautoja. Myös Marjat ottivat rakkaudella osaa hautausmaan hoitoon ja pyrkivät toimimaan kristillisessä hengessä kutsuen usein pappeja tilailemaan sukkulinsa puhumaan. Juhlatalot ja koulut luovuttivat aina maksutta huoneustonsa seurakunnalliseen käyttöön. Koulujen opettajat osoitautuivat papiston työovereiksi uskonnonopetuksessa ja kutsuetai-elmän tukemisessa ja kutsuessaan näitä opettajajäsenistykseksi kokouksiin. Järjestivät Särkisalon

työväenyhdistys talollaan pitkän aikaa omasta aloitteestaan radio-jumalainpöytäveljistä. Karjalaisella vieraanvaraisuudella oli koti kuin koti avoin seurakunnan kokouksille.

Seurakunta kuului jäsenilleen ja nämä seurakunnalleen!

Mikään kirkollinen herätysliike ei ollut laajemmalti leimaa-antava räisäläiselle seurakuntaelämälle. 1880-luvun lopulla oli seurakuntaamme tullut lestadialaisten vanhempa herätystä, jonka pieni, mutta uskollinen ryhmä asui hajallaan pitäjän eri puolilla. Ns. "uudestiherrämeillä" oli oma, vielä pienempi piirinsä johtajanaan seppi Tahvo Koponen Makkolasta. Evankelisen liikkeen innokkaina ystävinä esiintyivät He-lena Paavilainen, miehensä, kirkonkäsintä Adolf Paavilaisen kera Kökköjästä ja Juhon Tiurissa-ta.

Räisälän varsinainen seurakuntaväki eli kuitenkin perityillä kirkollisella suunnallansa, jolle tunnuserkittisistä oli liittyminen omiin selumpainiin ja luottamus heidän opetuksensa. Joittenkin mielestä tällainen kristillisyys saattoi tuntua liian hengettömältä. Senttähden stelli, niinkuin muual-lakin kirkossa ilmeni pieniä piirejä, jotka olivat vastaanotettava-ista tunneperäisemmille vapaakirkollisille iikkeille. Heiltuntalalaisilla oli oma pieni seurakunta ja rukoushuoneensakin Ivaskan sillan

korvassa. Heidän yhdysmiehensä oli valokuvaja Fabian Laukkanen. Kun historian valossa katselee kirkollisen kristillisyyden hedelmiä Räisälän seurakunnassa, täytyy tunnustaa Jumalan Hengen ihmetyt sen keskellä. Sellaisia olivat mm vilkas maailkkotoiminta, todistamirsrohkeus, siveellisten arvojen kunnioitus ja palveluksen rakkaus rannallisen arkielämän valtiessa sekä ihmeellinen kiinnitys kotikirkkoon ja seurakuntaan niin soien aikana kuin niitten jälkeenkin.

Kaikkia toimivaa maailkkokristillisyyttä on kannattanut omakoh-taisen hengellisen rakkauden vaatimus: kokonaan Jeesuksen omaksi Hänen armonsa kautta!

Sota-ajat ja siirtoseura-kunnan loppu

Tällaista oli seurakunnallinen elämä Räisälässä silloin kun sen ensi kerran jätimme. Perittyä uskonnustusta teroitti papit kiertellessään lännestä saapuneitten Suomen sotilaitten miehittämissä kylissä valmistukseen seurakuntalaisiaan siltä varalta, että he joutuisivat ikäänkuin "ilman laukua ja saavaa sekä kahta ihokkasta" uudolle matkalle. Sellaisiin evän räisäläisest synnyinseutu ja kotikirkko mielestään kokoon-tuivat evakkolapaleella seurakunnallisiin tilaisuuksiin ja Räisäläiltoihin. Sen vuoksi ei heillä ollut suurempaa iloa kuin päästä takaisin Räisälään.

Kun entiset papit olivat siirtyneet uusiin virkoihin, määrättiin heidän tilalleen väliaikaisiksi vieranhoitajiksi nuoria miehiä. Vt. kirkkokoherra Aarne Arjanheimo joutui kuitenkin jatkosodassa rintaralle, ja hänen tilalleen määrättiin heikkiseksi Niilo Kuskaa Lilja, kuneskirkkokoherraksi valittu entinen kappalainen Heisavuo astui 1.6. 1943 virkaansa olakseen sinä seurakunnan lopettamiseksi asti. Vt. kappalainen Onni Mauri Honkkila alkoi sinuukse-lisen papistityönsä siirtoseurakunnassa, jonka kera hän tuli Räisälään, oti osaa jälleenkäentämiseen ja toiseen evakkomakaan aina vuoteen 1949 asti. Nuoruuden innolla vaikeasta sairaudettaan huolimatta tämä evankeliumia ja ihmistä syvällisesti ymmärtävä mies toteutti työhönsä-ään vaihtelevissa oloissa, joissa joku toinen olisi massentunut. Valien uutta uskoa ja toivoa ympärilleen ja saaden seurakuntalaisistaan ystäviä, jotka sinuaten häntä muistelevat. Kanttorin sijaisena toimi laulunopettaja Ilmi Paavilainen.

Karjalasta oli uudelleen lähdettävä. Yh 5 vuotta hoidettiin vielä

EUURA

KEHITTYVÄ KUNTAKESKUS

tarjoaa

- viihtyvyyttä ja vireyttä
- edullisen sijainnin ja hyvät yhteydet
- tontteja ja työvoimaa
- yhteistyötä eri intressipiirien kanssa kunnan kehittämiseksi

KANNATTAA OTTAA YHTEYS

os. Eura, Kunnantolmisto, puh. 938/50350/ kunnan-

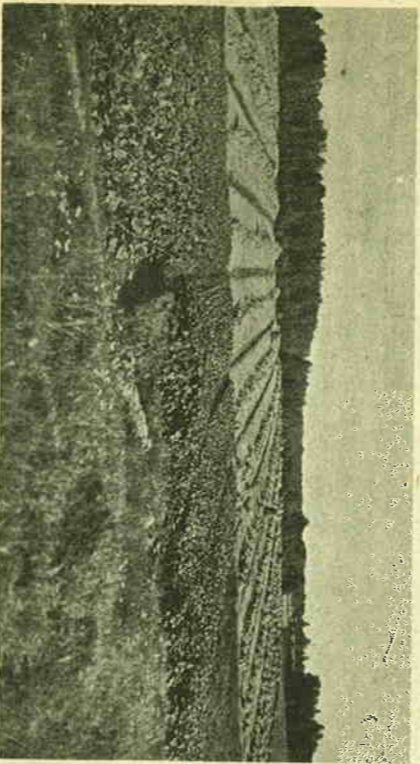
johtajia tai kunnansihtööri

Pentti Matikka: Liike- ja pankkitoiminta Räsälässä

On luonnollista, että kun jokin paikkakunta alkaa kehittyä niin että sinne muodostuu vakituista asutusta, kaupankäynti on elintärkeä tekijä. Ja kun kehitys edelleen jatkuu ja rahakin alkaa enemmän liikkua, silloin taas tarvitaan pankkitoimintaa. Pankit voivat ohjalla rahan käyttöä paikkakunnalla niin, että se muodostuu mahdollisimman edulliseksi paikkakuntaa ajatellen. Ja näinhän se kehitys on kulkenut Räsälänkin kohdalla aikoinaan. Ja voimme vain todet, että niin kaupan kuin pankinkin palvelukset olivat Räsälässä talvisodan kynnyksellä jo varsin korkeata luokkaa, huomioiden sen aikaisen yleisen palvelutason.

Yksityiskauppiaita

Viime vuosisadalla käytiin kaupaa etupäässä Pietarini, Viipurin ja Käksälmeen. Pietarini oli matkaa noin 180, Viipurin 85 ja Käksälmeen 35 km Räsälän keskustasta. Kun matkat oli suoritettava hevospelleillä, voi kuvitella kuinka hankalaa ja aikaa viepää tuo kaupankäynti oli. Mutta kyllähän siinä tetysti olivat omat hyvätkin puolensa, näillä matkoilla ei puuttunut jännitystä ja kyllä kai romanttikalakin oli oma osuensa. Vientitavaraa olivat mm parkki, visakoivu, halot, heimat, voi ja liha. Vastaavasti tuotiin suola, jauhoja ja rautaa, myöhemmin kahvia, teetä ja sokeria ja ka ne vähän sitä viinakauppaakin siinä salassa ja sivussa toimitettiin. Viäläkin on muutamia tuon ajan Pietarin kävijöitä elossa ja kahoitaneita noita matkoja muistelevat.

Räsälääninen viljelysnykymä.

siirtoseurakuntaa. Lopulta vietettiin 18.12. 1949 Kokemäen kirkossa Räsälän seurakunnan lopettamisjumalpalvelus. Pikkni syksyä työskenneltiin Eurajoelle sijoitussa kirkkoherranvirastossa seurakunnan jäsenen kirjoittamissa siirtokortteille. Uudenvuoden aattona ne postitettiin noin 150 eri seurakuntaan. Kirkkoherra pakkausi kirkonkirjat laatikkoon ja vei ne hevosella asemalle. Senjälkeen hän makusti Kirikaisiin, missä toimitti viimeisen Räsälän seurakuntalaiselle suoritetun hautausmaahan. Uudenvuoden aattohartaudesta oli hänellä viimeinen puhe Räsälän seurakunnan papina. Sieltä tulua tarjosi aina vierasruokien papinlaan väki hänelle yösilän koidissaan, kuten niin monesti ennenkin. Senjälkeen hän vetäytyi yläkerrassa olevaan vierasruoneeseen ja odotti vuoteessaan historiallisia hetkiä, jossa oli sekä hiljenteen että kaipauksen tuntua. Jo kuuluvat alhaalta kohtaloikkaita 12 lyöhtiä Selälään maaten levitti pappi kätemsä ylös ja sanot ääneen: "Tässä he nyt ovat, ota heidät huomaaasi!" Eräs hänen elä-

tä pitäjäläisiltä säästyy alkaa, kun ei tarvitse hakea viina Käksälmeestä. Tämä kauppa sijaitti Kannin omistamalla Sutken tilalla, mutta ei ole tietoa, kuinka kauan tämä kauppa oli toiminnassa.

Vuonna 1871 avasi kauppias A. Puolaka sekatavarakaupan Lohikallioon ja se menestyikin varsin hyvin. Niinpä hän avasikin vuonna 1875 sivunymälän Tiurinkoskelle J. Suokkaan myllyonttille. Puolaka harjoitti myöskin maanviljelystä sekä nahkurinliikettä ja toimi Räsälän kunnallislaivastokunnan esimiehenä sekä kunnan rahastonhoitajana.

Vuonna 1877 perusti kauppias Pekka Paavilainen yhdessä kaupapalvelija Petter Puhakan kanssa sekatavarakaupan kirkonkylän Honkalan taloon. Paavilainen oli myöskin estimerikilheen maanviljelijä, saaden monet sen aikaiset palkinnotkin. Samoin hän oli merihilikkkeen uranuurtaja Räsälässä. Parhaimmillaan hänen merijärjessään valmistettiin vilkossa voita yli 1000 kg. Sekatavarakaupansa sivunymälään hän perusti Tiurin kylään.

Vuonna 1877 haettiin jo kolme kauppalupaa Räsälän, Jouluksu 29. p:nä pitäjänissäkin kokouksessa antoi kunnanvaltuuskunta yksimielisen puoltavan lausunnon kauppalupavilja Juhon Lallukan ja tilallisen Ivan Nikolajeff Kuisminin lupahakemuksiin.. Lallukka avasi kauppansa apttialossaan Siirtiläden keskilevarissa tammikuussa 1878 ja Kuismin tilallaan Särkisalossa. Lallukan liike menestyi erinomaisesti ja niinpä hän siirtyikin parin vuoden kuluttua Käksälmeeseen, josta edelleen tukkukauppiaksi Viipurin, jossa hän sitten varsinainen elämäntyönsä suorittikin.

Muista viime vuosisadan puolelta toimineista kauppiasista Räsälässä mainittakoon lautamies Tuomas Heikinpoika Puputti jolla oli kauppa Myllypellolla, sitten Heikki Suutari Lamminahossa sekä kauppias Antti Kopperi Puotirassa. Kaikkien edellämainittujen oli lopeutettava kauppansa muuttaman vuoden kuluttua kannattamattomana. Samoin kävi myöskin tilallisen Antti Lallukan, joka perusti kauppansa Tiurin noin vuonna 1900.

Vuonna 1892 perusti kauppias Tuomas Javanainen sekatavarakaupan Ummunkoskelle laivalaiturin luo. Hänen kauppaaransa kestitkin yli 40 vuotta. Vuonna 1910 hän perusti toisen kaupan Honkalaan. Kuten Paavilainenkin, harjoitti myöskin Javanainen sekä meljertti että puutarhalikkeitä. Kauppias Javanainen luottamettiin ja asiantuntumusta käytettiin myöskin paljon kunnallisissa luottamustehtävissä samoin säästöpankki- ja opistotyössä. Pohjanmaalla Räsälään tullut rakennusmestari Leander Vaet-

Räsälän Osuuskaupan rauniot sodan jäljiltä, taustalla Säätöpankki.

oja avasi sekatavarakaupan Lammasmäellä v. 1903. Tämäkin kauppa kesti vain muutamia vuosia. Mutta nyt alkoi ilmantua uusia kauppiaita yhä tiheämässä tahtissa, vaihtaka edeltäjien toimet eivät olleetkaan kovinakaan hyvin menestyneet.

Vuonna 1905 perustivat tilallinen Mikko Haikonen ja Sakkolaista muuttanut Salomon Lamppu sekatavaraliikkeet, edellinen Myllypellon ja jälkimmäinen kirkonkylään, Honkalan, kun Paavilaisen liike oli yllättäen tehnyt vararikon. Mutta Honkala ei näyttänyt olevan hyvä kauppaopikka, koska Lamppukin jo muuttaman vuoden kuluttua joutui lopettamaan liikkeen. Haikonen menestyi sen sijaan hyvin ja niinpä hän perusti sivuliikkeen Särkisaloon. Vuosisadan alkupuolella siirtyi jo edellä mainittu Puolakan liike hänen vävyileen kauppias Eemil Mahnille, joka kuitenkin myöhemmin myi koko tilansa Lohikallion Räsälän kunnalle, muuttaen itse Käksälmeeseen. Hänen jälkeensä pitivät Lohkalliossa vielä kauppa Puolakan ja Mahnin puukhollari, kirjuri Aleks Pessi, mutta hänkin joutui lopettamaan jonkin ajan kuluttua.

Noin vuonna 1920 perusti sekatavaraliikkeen Särkisaloon kaupanhoitaja Juhon Kalkkonen, joka liike menestyi hyvin ja niinpä hän laajensikin liikettään niin, että hänellä oli sivuliike mm Myllypellolla ja ja päänyymälää oli siirretty Käksälmeeseen.

Vielä tilallinen Juhon Puputti harjoitti sekatavarakauppaa Särkisalossa noin 10 vuotta. Sitten noin vuodesta 1935 piti Puputin paikalla tilallinen Toivo Kuisma sekatavarakaupan Siirilahteen, toimien hyvällä menestyksellä. Karjalan luovuttamiseen saakka. Saman kylään perusti vuonna 1929 sekatavarakaupan Antti Armas Kuisma, rakentaen parin vuoden kuluessa oman liiketalon. Myöskin Kuis-

ma piti liikettä talvivoiton saakka, toimien sitten jälleen kauppianaan Kainhojen Pärtälään kylässä, josta siirtyi takaisin Siirilahteen. Karjalan luovutuksen jälkeen hän perusti liikkeen Kokemäelle Peltonjoen, jossa vieläkin toimii kauppianaan omassa tallossaan. Kauppias Kuisma on ollut innokas urheilija ja nyt vanhemmiten hän on harrastanut raviurheilua, antaen voimakkaan henkilökohtaisen panoksen raviurheilun kehittämiseksi.

Kun kauppias Javanainen lopetti liikkeensä kirkonkylässä, myi hänen perustetulle Räsälän Liike Oy:lle, joka aloitti siinä toimintansa vuonna 1935. Toimintajohdajana toimi pääosakas Vähö Niitymäki. Liike menestyi hyvin ja laajeni niin, että sillä oli sivuliikkeitä Ummunkoskella ja Tiurissa. Räsälän Liike Oy:ntökin voimakkaan panoksen Räsälän palvelu-toiminnan kehittymiseen.

Vielä toimivat Räsälässä kauppiaina mm Matti Julku, Mikko Malaska ja Juhon Tervosen porukassa. Malaska ja Julku myivät kuitenkin osuutensa Tervoselle jonkin ajan kuluttua. Tervosen kuoltua jatkoi vä hänen perillisensä, ensi sijassa Arne Tervonen, isänsä alkamaa kaupppää lähes talvivoiton asti. Vielä pitivät kaupppää Juhon Kuosa ja Nikolai Oikkonen, mutta huonolla menestyksellä. Viimeksi perusti itsenäisen sekatavarakaupan Räsälään Tiurin Osuuskaupan pitkäaikainen hoitaja Albert Kuisma. Hänen kauppansa ehti päättyä vasta alkuun, kun talvivoiton lopetti sen, Nykyisin Kuismailla on Harjavallassa iso liike, Harjavallan Rauta ja Väri, joka toimii hyvällä menestyksellä.

Kamreeri Pekka Kopra harjoitti Räsälässä useita kymmeniä vuosia kirjakauppaa, jonka hän luovutti sitten vanhemmiten Yttälleen Irtalle, joka sitten pit siinä yhdeksä meheensä Elnari Liimataisen kanssa, evakointiin saakka. Nykyisin Liimataisella on monipuolinen kirjakauppa Harja-

Robert Rainio: KIELLAKKARAA ent. kotiseudulmani

*Muistinietao Räisälän säätyläisten seurussa
telukielestä vuosisadan vaihteen tienoilta*

Hovioikeudenneuvos Robert Rainio.

Kun Räisälän historiaa paritkymmentä vuotta sitten kaikessa kiltreessä yritettiin kyhätä kokoon, jäi siitä luonnollisesti pois yhtiä ja toista sellastakin asiaa, mikä välttämättä olisi saanut tulla mukaan historiaksi nimetyn teoksen kansten väliin. Sattunutta laiminlyöntiä voidaan kaiken kiireen ohella hyvin puolustaa myös sillä, että mainitun kokoomateoksen kirjoittajat olivat enemmän tai vähemmän maallikkoja työssään, nimettyjä oman pitäjän rajojen sisäpuolelta. Imostusta kyllä kaikilla riitti, mutta paperille pantavien tietojen hankkimisessa saattoi jäädä yhtiä ja toista puuttumaan. Kohdakkoin 20 vuotta säännöllisesti ilmestynyt kotiseutulehti Räisäläläinen on yrittänyt kohdallahan paikat näitä jukusia aukkoja, joita historia valitettavasti jät puuttumaan.

Yksi tuollainen aukko, joka ainakin allekirjoittanutta on vaivannut jo Räisälän historian II painoksen ilmestymisestä asti vuonna 1952 ja myös Räisäläisen ilmestyneen aikana 1955-1972 on se, ettei kummassakaan julkaisussa ole otettu puheeksi, edes sivummen, sitä kielitä tai tarkemminkin sanoen niitä kielitä, joita Räisäläläisen vanhan kulttuuripiitäjän keskuudessa ja sen välittömässä ympäristössä asuneitten lukuisien säätyläisperheitten jäsenet keeskeläisessä seurustelussaan käyttivät. Kaikkiaan he aina osasivat suomen ja tätä kielitä luonnollisesti käyttivät seurustellessaan Räisälän varsinaisen talonpoikaistyöväen kanssa, mikä kanssakäymisen ei sunkaan ollut vähäistä kun tie-

dämme, että Räisälässä ei koskaan ole ollut mitään lahjoitusmaahoveja venäläisine isäntäväkineen ja vouteneen.

Aitini, joka oli syntynyt 1870 itäisellä Uudellamalla kaksikielisen kodin lapsena ja joutui 1890-luvun alkuvuosina, vielä tyttönsä olessaan, pitämään käsitö- ja kutomakurssuja Räisälän vanhan emäseurakunnan entisessä kappelliseurakunnassa. Kaukolassa, kertoi kuinka hänen seurustellessaan Kaukolan silloisten lukuisien säätyläisperheiden kodeissa joutui säännöllisesti käyttämään ruotsia ja kunnekiellä saman ruokapöydän ääressä oli seurusteltaessa samankaltaisesti käytetty viittakien eri kielitä, eli siis suomea, ruotsia, saksaa, ranskaa ja venähtä, kykennäpä Kaukolan silloinen varapastori - ei kylläkään mikään rapastori - ei kylläkään mikään rovasti, kuten Kaukolan historiallissa esitettiin - Fredrik Wilhelm Brander, synt. 22.4. 1822 Mikkelissä, käyttämään vapaasti myös latinaa, jolle kielille hän muuten oli käänhänyt melkein koko Kalevalan, kuten Kaukolan pappilassa usein vierailiut äitini kertoi. Kaukolasta käsin äitini oli käynyt ensin varsinainen talonpoikaistyöväen kanssa, mikä kanssakäymisen ei sunkaan ollut vähäistä kun tie-

seni siitä yhteystestä, joka Karjalannaksella etenkin alemmin oli ollut kielitaitoiseen Pietariin ja sen kautta edelleen Baltian maihin sekä Tarton saksalaisen yhtiöopistoon, missä lukuisat räisäläisetkin nuorukaiset opiskelivat ennen Turun vanhan akatemian siirtymistä 1828 Helsinkiin.

Räisälän Budorinan hovia asuneen van Assendelft-suvun poikien avioitumiset ranskalaiseen de Bouscher- ja englantilaiseen Bothinsonkuvun olivat tietenkun omaan vahvistamaan mainittujen ulkomaisten kielten asemaa perheessä. Eipä siis ihme, että Venäjän keisarikunnan aikoinaan valitsi iselleen tallimestarin van Assendelft-suvun jäsenen keeskelästä, jotka jolapsuuden kodissaan olivat tottuneet nuun muassa silloiseen hovikielen ranskaan.

Isoosa- ja Pitku-Ivaskassa eli Piehiovissa sekä molemmissa pappiloissa olivat taas kielyyhteydet paraasta päästä länteen ja siis ruotsin kieleen, samoin kuin myös Lohikallion hovin aikoinaan omistaneen pappissukuksen Fröbergin perheen.

Vain Suten hovia viljeelleen käsalmelaisen kauppiassuvun Kannin kotikiehi oli ilmeisesti aina venäjä, joskin perheen vesa Wolldemar Kannin kävi ruotsalaistalviseota Viipurissa. Ison hovin omistajana 1856-1906 esiintyneen kreivi Nikolai Steverstin ja hänen huonekuntansa perhekielitä olivat olleet lähinnä saksaa, ranskaa ja venähtä, olivathan he laajasta kielitaidostaan tunnettuja pietarilaisia. Räisälässä aikoinaan asuneet kihlakunnantoumarit ja nimismiehet, kuten yleensäkin virkamiehistö perhevähineen omasivat kotkielenään ajan tavannukaisen ruotsinkielen. Suomen kielitä puheessaan he kuitenkin säännöllisesti "haastoivat" tätä omaa ja kannista Karjalaa murrettä, mikä lollia tässäkin yhteystessä todettakoon

ja myös muistiin merkittäköön. Vahitellen räisäläisten säätyläisten laajempi kielitaito supistumistaan supistui. Kerrottakoon tässä kuitenkin, että kun Ivaskan hovin omistaja professori Adolf Wolldemar Strenng, joka oli syntynyt Räisälässä 1852 ja kuoli Helsinkiessä 1933 ja jonka varsinainen elämäntehtävänsä tosin oli toimia latinaan ja kreikan kielten yhtiöpetäjänä Helsingin suomalaisessa normaalilyseossa, vuonna 1923 vietti Ivaskassa 70-vuotispäivään, jolla allekirjoittaneellakin oli kumma nuorena yllöppiläiana olla mukana, puheet puolin ja toistin pidettiin latnaksi, ellei joku puheista peräti kreikkaksiin. Tavallaan räisäläiseksi voitaneen lukea myös Ison-Hovin hoitajana vuosina 1916-1918 toimintu Viipurin piitäjässä sijainneen Saarelan kartanon ent. omistaja kreivi Aleksis Fredrik Stewen-Steinhell (1849-1924). Hän elämänsä parhaina päivinä toimi Venäjän keisarin yksityisshetitiäänä mm Kinaan, Japanin ja Saksan keisarillisissa hovissa, olipa lähempi tuttava keisari Wilhelm II kanassa ja taiti välttämänsä mukaan kaikkiaan 16 kielitä, mitä välttämää ei sunkaan ole syytä epäilläkään. Meidän silloisten nuorten naapurinsa kansaan hän parhaasta päästä haastoi tätä omaa Karjalaa murrettä, olihan hän Karjalassa syntynyt ja Viipurissa koulumnsakin käynyt.

Tulkoon tässä yhteystessä vielä mainituksi, että kun tulittiin alassa 1930-luvulle, jolloin ns. altoosuomalaisuus monin paikoin yritti nostaa päätään, Räisälässäkin eräät ns. herrasväkeen lukeutuneet henkilöt ehdottivat yhdistyksen perustamista tuohon vanhaan kulttuuripiitäjään. Ehdotus ei kuitenkaan saanut riittävää kannatusta ja sellaisena raukesi.

Vahitellen vanhempi, kielitaitoinen sukupolvi katosi ja nuoremmat eivät enää pystyneet si-

harjoittivat samassa yhteystessä myllyhikettä.

Vielä ois Räisälässä Ummunkoskella Lanisen mylly, kirkoilla Puosan ajannukainen vehnämylly, Särksalossa Viljo Hynnisen mylly ja sahalatos, sitten Ivaskan hovin mylly ja sahalatos sekä Tukuisat mylly- ja sahaosuuskunnat eri puolilla piitäjää.

Tulkoon vielä tässä yhteystessä mainituksi, että käsitteellisuuderharjoittajia oli Räisälässä useita, kuten seppä, sutareita, räätäleitä ym. Ja kaikille heille riitti Oisihan sitä vielä paljonkin kirjoitettavaa eri yrittäjistä Räisälässä, mutta tässä yhteystessä ei liene tarpeellista, sillä eri kyliäkuvauksien yhteystessä heistä puhtaan enemmän. Edellä olevassa olkikin tarkoitus esittää tuoda esiin varsinaisia ihiketoimintapiitäjäisämme ennen soita. Kaikessa voimme todeta, että kehitys oli hyvin voimakkaassa nousuvaiheessa Räisälässä 30-luvulla ja voim-

ma vain aavistella, millainen piitäjämme tänään olisi, elleivät sodat olisi kehitystä katkaisseet ja viimein meidät mieron tälle ajaneet. Mutta muistoiensa rakas Räisälämme elää aina.

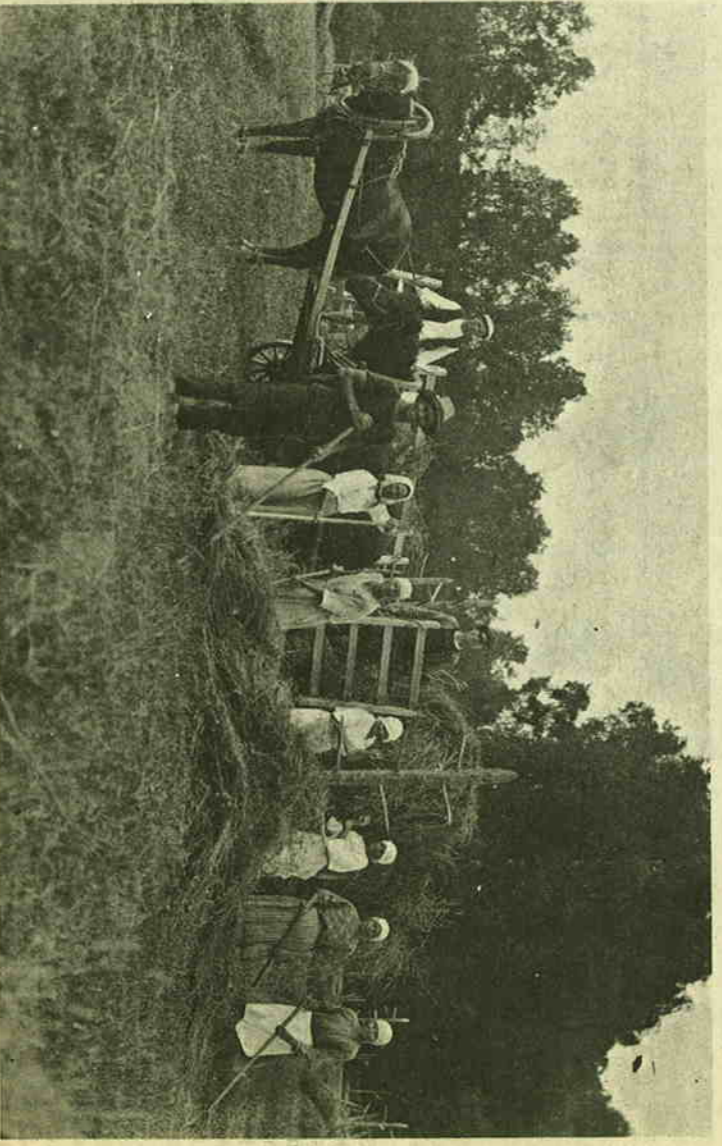

KÖYLLÖN SÄÄSTÖPANKKI
TERVEHTII KAIKKIA KÖYLLÖN KARJALAISIA

karstaanno. Kaikki muistanevat sen pitkäaikaisen myllylärin Israel Koposen sekä hänen poikansa Matti Koposen. Turin mylly toimi osuuskuntana, jonka hallituksen jäsenhiä olivat mm Heikki Laihuka, Matti Teperi, Juhon Jortikka, Tuomas Paavilainen ja Juhon Haikonen, kaikki edellä mainitut osuuskunnan ensimmäisessä hallituksessa. Mylly jatkua edelleenkin toimintaansa Kyölyssä.

Räisälän suurin ja ajannukaisin sahalatos oli Räisälän kartanos-sa. Se rakennettiin vuonna 1920. kauppaneuvos J. Hallenbergin omistuksessa silloin kartanon. Siinä harjoitettiin huomattavaa vientisahanusta talvisotaan asti. Laitoksen yhteystessä toimi myös isonpuolinen mylly.

Noin vuonna 1908 rakensi myllyläri Edvard Vaetoja Killatsumkokeen vesivoimalla käyvän raami-sahan, sitten vuonna 1920 puusepältehtaan, jossa olivat ajannukaiset koneet. Eetum kuoltua jatkoi hänen poikansa Väinö Isänsä alkamaa liikettä kehittäen ja laajentaen sitä jatkuvasti. Sahatavaratuotteista huomattava osa myytiin ulkomaille. Myöskin Vaetoja

Helinäntoessa Ivaskan pellolla, vasemmalla: Juhon Havikko, Viljami Kilpisen, Maria Limatahen, Helena Kilpisen, tunteamaton, tunteamaton, Lajja Laukkanen ja jälleen kaksi tunteamattoma. Jos joku tuntee tässä tunteamattomat, ilmoittakoon Karjalan toimintukseen.

Räisäläläisiä voimamiehiä

Aina ja joka paikassa on pidetty suuresta arvossa ja kunnioitettu huomattavaa ruumillista voimaa, sellaisia, jotka selvästi osoittautuvat tovereiden ja naapuruiden ruumillisia kykyjä suuremmiksi. Räisälässäkin oli sellaisia voimamiehiä, jotka eivät löytäneet tuttavapiristään vertaistaan sellaisissa ruumillisissa suorituksissa, joissa ratkaisi suora suomalainen voima. Koetan seuraavassa esitellä mutamia heistä.

Juhon Kolkka

Muistitietojen mukaan on ollut päätä pitempi jo mitoitteinkin ja varstinkin voimiltaan Alhotojalla asunut pappilan torppari Juhon Kolkka. Häntä kutsuttinkin pituntensa ja suurten voimiensa vuoksi yleensä "Kolkan Suureksi Jusiksi". Jussi oli hyväntahoton ja sävyssä mies eikä ylpeillyt voimillaan eikä mitä monta kertaa näyttänyt, silloin tällöin ne kintekin tulivat näkyviin työssä ja joskus kisallemallakin.

Eräänä sunnuntaina oli kokoonnutut kylän miehiä eräiseen taloon Kolkalla. Siinä tuli sitten puheeksi väkikartun vetäminen ja kun "alkukilpailu" oli käyty, niin siinä selvisi kaksi parasta miestä. Nyt alkoi "yleiso" vaatia myöskin Jusista vetämään parhaaksi jääneen kanssa. Hän vastusteli ensin, mutta suostui kuitenkin yrittämään. Kun miehet istuivat lattalle vetoasentoon, niin katsottiin hämmästytti se, että Jussi otti vain yhdellä kädellään kiinni veto-kartusta. Jussi hymähti vain, että pannaan sitten toiseen käsi, jos yksi ei pärjää. Veto alkoi ja vastapuo oli yllättä Jussin äkkäilykäsilyä, mutta kun Jussin käsisi oli kartussa kiinni, olisit ollut sama, vaikka karttu olisi ollut puussa kiinni. Kun Jussi alkoi teossaan vetää, niin kaverin takapöytä nousi heti ylös lattasta. Nyt Jusstin alkoi innostua asiasta. Järjestettiin niin, että alkaissennmassa koltoksesta toiseksi jäänyt tuli kaverinsa avuksi ja kaikki huiluivat, että kylä Jusstin p-se nyt nousee, kun toisella puolella vetää kaksi vaurasta miestä ja kun kaikkien hämmästykseksi Jussi ei yletäkään pannut toista kättään, vaan uskoï pärjäävänsä vetäen yhdellä kädellä. No niin, veto alkoi... Kova näyhti olevan koltos, mutta ei kulunut kovinkaan kauan, kun Jussi veti yhdellä kädellään molemmat miehet ylös. Kaikki saapuville olleet olivat ihmeissään, sillä se oli kylävaltava voiman esitys.

Erinäisissä töissä tulivat Jusstin polkkeuksellisen suuret voimat melkein kuin pakosta näkyviin. Räisäläisiä hevostiehtiä oli kerätty suolahehdissa, hakivat suola kaksialmaisille kauppaileille Viipurista. Palkaksi sai säkin suola, kun toi kuorman kaksialmeeseen. Jussi oli myöskin suolahehdissä. Kun räisäläiset rahtimiehet menivät suola-varastolle, siellä oli paljon muitakin suolan hakijoita ja hevosia oli varaston edusta niin täysi, että näyhti siltä, ettei myöhemmin saapuneet pääse tekemään kuormia ennenkuin illapäivällä. Jussi ajattei, ettei hän ainakaan rupea täällä niin kauan

varttumaan. Hän ajoi hevonsensa niin lähelle varaston ovea kuin vain aikaisemmin saapuneiden hevosten takia oli mahdollista. Nyt Jussi harppoi reikien yli varastoon, otti sieltä kumpanakin kainaalon suolastikin ja toi ne reikien ja kuormien yli rekeensä. Ei Jusstin tarvinnut kovin monta sellaista reusua tehdä varastoon, kun hänellä oli kuorma valmis. Tavallisiilla miehillä ei ollut mahdollisuutta käyttää Jussin esimiehkittä hyväkseen, niin suurta voimaa se olisi vaatinut. Kyllä Jusstin suorittamia voimannäytteitä oli monenlaisia, mutta tässä esitetyistä nostoa osottavat, miten ylivoimainen hän oli ruumilivoimiltaan tavallisiin miehin verrattuna.

Juhon Hentinen

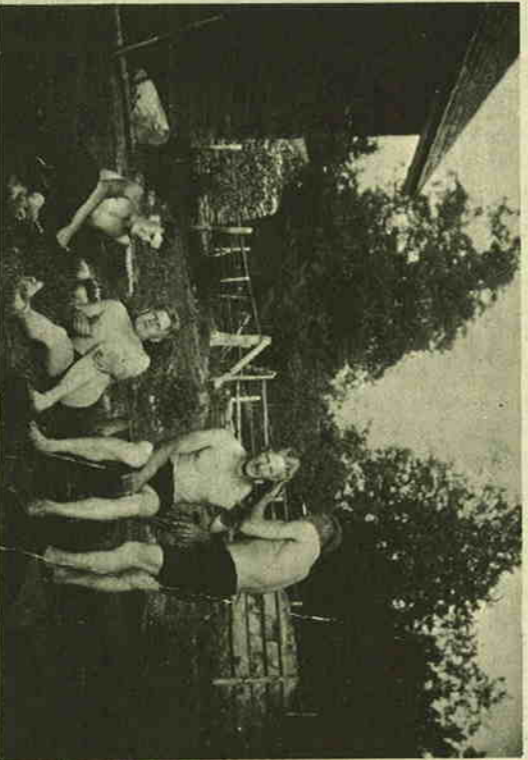
Todellinen voimamies oli myöskin Karkolan kylässä Hanskinmäellä asuva Juhon Hentinen - Hanskin Jussi. Hän oli jo ulkoasultaan komea ilmeitys. Pituuutta 185 cm, suora ryhti ja ihakset joka puolella hyvin kehittyneet, niin ettei Jussin housussa eikä takin alla ollut tyhjää ilmaa, vaan ne olivat täyteläiset kuin täysi viljasäkki, ja paino oli runsaat 100 kiloa. Kämmenelivät olivat leveät ja sormet puolia paksunmat kuin tavallisilla miehillä. Olihin ihmeellistä: ettei sormien paksuus häntänyt hänen vitulua soittaessaan, sillä olisi joutunut, ettei niillä voi mitenkään erottaa vitun eri kieliiä, mutta kylä ne löysivät aina määrätyn kielen. Jussi oli näet aikansa paras vitulimsoittaja Räisälässä.

Kun Jussi oli asevoimilisuuttaan suorittamassa Kyyrylän reservipataljoonassa, siellä huomattiin kohta hänen suuret ruumilliset lahjansa ja siellä haluttiin myös nähdä, millaisista voimannäytteistä Jussi pystyy suorittamaan. Yläpeili otti kolme Betan-kivääriä ja esitti Juslille, että nämä ottaisi kumpaisellakin kädellään kivää-

rien pitpun päästä kiinni ja perussennossa seisten nostaisi kädet suorina kiväärit ylös, niin ettei ne pysyvätkä käsin kanssa samassa suunnassa. Kun Jussi selisoi palkkiaan perussennossa ja väpäeli järjesti kaikki kuntoon nostoa varten, niin Jussi puristi suuret kouransa tavallisista ihm-

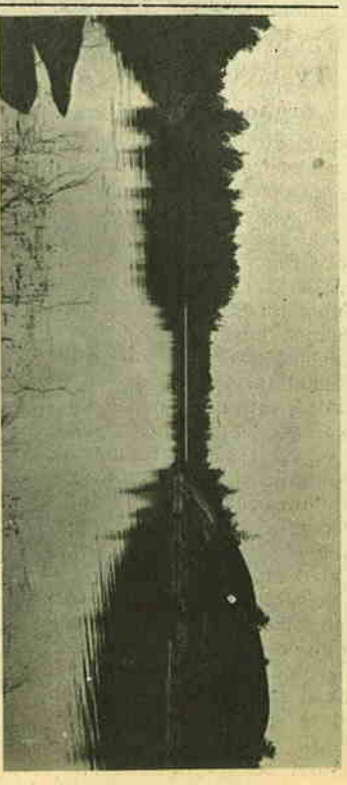
min kiväärien piipujen ympärille ja nosti ja se näyhti tapahtuneen vaivattomasti. Tätä tempua ei aikaisemmin ollut kukaan suorittanut. Kun väpäeli huomasi Jussin noston tapahtuneen hyvin helposti, hän esitti, että laitetaan kolmas kivääri tukkimaan näiden kahden kiväärin tukkien päälle ja niin tehtiin. Kun Jussi valmistautui nostoon, niin palkalla olleet huomasivat jo Jusstin ilmeistään, että nyt pannaan voimat tosikoetukse. Kun nosto alkoi, niin heti huomasi, että tunkkaa teki Jussilekin, mutta ylös nousivat kiväärit. Suoritus oli ainuttalainen, sillä kymmenien vuosien aikana ei ollut paljoonkaan ilmestynyt sellaista miestä, joka olisi tehnyt saman tempun. Kyllä Jussi antoi siellä monella muullakin tavalla näytteitä voimistaan. Niinpä sitten mainittua joukko-osastota tehtiin esitys Räisälän kirkkoheraanvarastoon, että kirkossa julistettaisiin Juhon Hentisen reservivahajoituksissa suorittaneen tekoja, jotka ovat vaatineet polkkeuksellisen suurta ruumilivoimaa, sellaisia, joita ei kukaan reservivahojen ole aikaisemmin pystynyt suorittamaan.

Jussi oli suuresta koostaan ja pannoitan huolimatta hyvin nopeakin. Hänen ikäoverinsa Puhakan Ierikka kertoi, että jos kilvattiin joukussa, tai hypyissä, niin Jussi oli kaikessa aivan ylitsevoimainen. Jos siihen aikaan olisi haarrastettu urheilua, olisi ollut melenkintolista nähdä, miten Jussi olisi pystynyt heitotissa tai painissa. Kyllä hänellä olivat erinomaiset fyysisilliset edellytykset.

Kyläparturissa

Tässä kuvassa olevat henkilöt ovat vasemmalta: Olavi Kuokkanen, Sääkymästä, silloinen Korpean Osuuskunnan myymälänhoitaja Aarne Väkiparta, Pekka Javanainen parturin puolella sekä itse parturi Viljo Kuokkanen, molemmat Kaukoalan Sääkymästä. Viljo Kuokkanen oli silloin pidetty ja tunnettu parturi, ja joka sunnuntai illoina kokoontui kylän miehiä jonottamaan parturin ja samalla tarjoamaan kylän astosta ja kuulumisista. Viljo oli myöskin musiikkimiehiä, jolla oli mandoliini sekä kitara, usein kylän pojat veivät mukanaan omat soitokoneensa ja niin kiiri sunnuntai-iltoihin laulun ja soiton kaunis musiikki, jota myöskin lähinaapurit saivat nauttia. Sääkymä olihin siltä ihmeellinen kylä, että miltei joka talossa osattiin soittaa, toisissa taloissa useamman laulun voimalla. Talkoo- ym. juhlissa ei ollut koskaan soittajista puuttetta.

NEUSTYKALLIO, monille muistorikas paikka.

Aatami Vorne

Kun Räisälässä ja naapuripiirissä alettiin vuosisadan vaihteen alkoihin järjestää kansanjuhlia, niiden ohjelmassa oli usein kilpailu suomalaisessa sylipainissa. Ummukoskella vietettiin kansanjuhlia 1897 tai -98 ja siellä oli myöskin kilpailu sylipainissa. Kilpailun ilmoita i myöskin kaukoliainen voimamies Antti Osa, joka oli Kaukoliassa vottanut samantyyppisen kilpailun. Hänen vastustajaksen ilmoitautui nuori hienhahlainen rämppä Aatami Vorne. Vorne valkutti Osan rinnalla palkasekta, vaikka hänellä olihin pituutta 185-190 cm, mutta hän oli hoikka kuin salko Osan rinnalla. Mutta Vornella olivat hyvin kehittyneet ja sopusuhteiset ihakset eikä grammaakaan turhaa painoa. Nopea ja nokeaa hän oli sekä voimakas omiksi tarpeiksi. Kun otehtijat astuivat areenalle, tuskin kukaan uskoï Vorneen selvoosan montakaan minuuttia Osan kourissa. Toisin kuitenkin kävi. Kun ottehu alkoi, näyhti siltä, että Osa ottaa koko otteen hyvin kevyesti ja nähtävästi hän ajattelikin, että kunnan minäsaan sinut poika kunnolla syihin, niin laitan sinut näitsti tuohon nurmikolme makuille. Mutta Osan suunnitelmat eivät toteutuneetkaan, jollakin huomattomalla otteella nosti Vorne yhtäkkiä Osan ilmaan ja paiskasi tavallista rajummin hänet maahan. Ottehu ratkesi näin nopeasti ja yllätyksellisesti. Kaukoliain voimamies kukistui nuoren 22-vuotiaan Aatami Vorneen toimesta.

nosto ollut mikään sattuma. Aittinen kertoi nähneensä monta kertaa Simon uuhimarkkallaan nostavan mainitun kiven. Tästäkin ei kukaan tietäisi, ilko mahtanut kiven nostaminen erikoinen voimannäyte, mutta minunkin tietämäni mukaan sen nostamista yritti ainakin 10 voimakkaaksi tunnettu miestä, mutta ei yksikään saanut sitä irti maasta.

Marilan veljekset

Kesäjuhlien yleisöön menevästi ohjelmanumerona oli usein köydenveto. Tavallisesti se järjestettiin 4- tai 5-miehisille joukkueille. Oli joskus 1935 Pamankosen kesäjuhlassa myöskin köyden veto. Ottehuun ilmoitautui köyden toiseen päähän Ivaakamaelä Marilan veljes-neliparti, josta jokainen tunnettiin hyväksi yleisurheilijaksi. Veljekset esittivät, että köyden toiseen päähän saa juhlan yleisöstä valita mahdollisimman hyvän joukkueen. Niin tapahtuikin. Joukkue oli muistakseen koottu Tiurun miehistä, kaikki riskinäköisiä miehiä. Kun veto alkoi, niin aluksi näyhti, että ottehu tulisi hyvinkin tasaväkisen, mutta tasaväkisyys loppui hyvin lyhyeen, sillä Marilat olivat löytäneet jos-takin kätöksistä isävoimaa ja he vetivät köyden toisessa päässä olevaa joukkuneta perässään niin ylivoimaisesti, että ottehu oli ratkaistu.

Matti Läheniemen

voimasuorituksista liikkui melkein kuin satuja ja kylä hän varmaasti oli erikoinen voimahahmo: vähän keskiäköka pitempi ja vartalo oli sen tyyppinen, että siinä mahtui olemaan voimaa enemmän kuin muussa samankokoisissa miehistä. Niinpä kerrotaan hänen joutuneen usean kerran tilanteeseen, että hänellä upossi matkalla ollessa hevonen jähin, mutta hän nosti sen yksin jätelle ilmaan apua. Sen piti tapahtua kuulemma siten, että toisella kädellä harjasta ja toisella kädellä hännästä kiinni

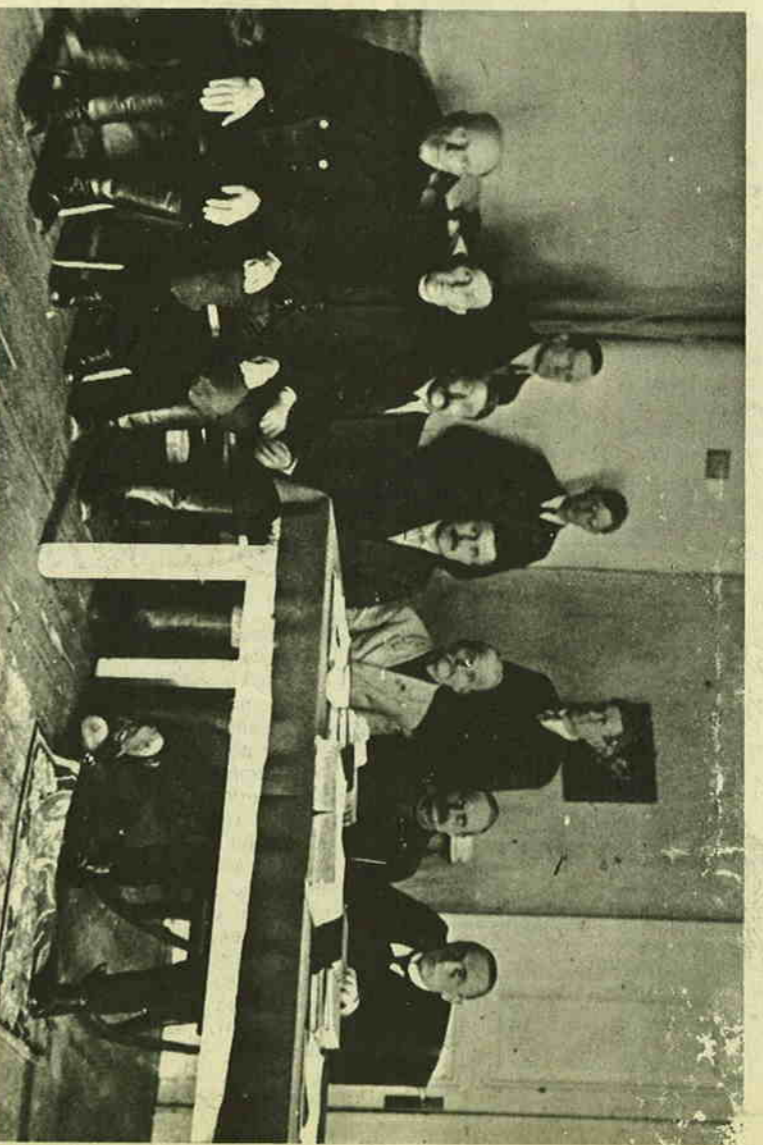

TÄYDELLISET PANKKIPALVELUAT
SÄKYLÄN SÄÄSTÖPANKKI

Pentti Matikka:

Räisälän kunnalliselämästä

Vuosien 1863—64 valtiopäivillä säädetyllä kunnallissasetuksella määrättiin kunnallinen elämä erotettavaksi seurakuntaelämästä ja kunnat muodostettaviksi muutamia poikkeuksia lukuunottamatta seurakunnan alueen käsittäviksi itsehallintoalueiksi. Tämän asetuksen keisari vahvisti helmik. 6. pnä 1865. Kuntien toiminta määrättiin aloitettavaksi kahden vuoden kuluessa asetuksen vahvistamispäivästä lunkien. Silhen asti oli kunnalliset asiat hoidettu kirkon- eli pitäjänkokouksissa. Kunnallisten asioiden piiriin kuuluivat pitäjän vaivasten hoito, lainamakkasiinien järjestely, teiden rakentaminen sekä kyydityksen (hollin) ja kestkievarten pito sekä kansakouluasiat.

Räisälän kirkkunnanoikens v. 1930, istunnassa vasemmalta: J. Pärssinen, H. Nikki, K. Marja, ho-
rastuomari J. Jortikka, J. Santari ja J. Jortikka sekä oikeuden puheenjohtaja R. E. Raimo, set-
somassa vasemmalta: H. J. Javanainen, nimismies E. Meisäjä ja poliisikonstapeli S. Heintinen.
Sanarkirjantäjäiset kirkossa, vasemmalta pastori Honkila ja oikealla kirkkoherra Holstavaa.

Räisälässä ryhdyttiin lain edellyttämin toimpeiteisiin kunnallisen itsehallinnon perustamiseksi kunnan kesällä 1867. Elokun 18. päivänä pidettiin kirkossa pitäjänkokous, jossa seurakunnan silloinen kirkkoherra sotarovaasi J F Grönlund luki uuden kunnallissasetuksen. Kokouksen osanottajat pitivät tarpeellisena, jopa kiireellisenäkin, kunnallisen elämän alkamista ja kokouksessa valittiin erikoinen komitea, johon tulivat kaikki kirkonmiehet, lautamiehet ja kylänvanhimmat, puheenjohtajana kirkkoherra, tekemään ehdotuksia kunnallisten toimihenkilöiden vaalista. Kokous lausui toimi kunnalle, että kaikkiin kunnallisiin luottamustoimiin valittaviksi ehdottehtujen henkilöiden ohisi otettava kirjotus- ja lukuaitoisia ja kääänhoikeutta nauttiva hyvämaineisia kansalaisia. Saman komitean oli tehtävä myöskin ehdotus varojen hankkimisesta kunnalle.

Komitean valmistama ehdotus tuli seuraavaan kirkonkokoukseen, mikä pidettiin seurakunnan kirkossa saman vuoden syyskuun 8. päivänä. Kokouksessa hyväksyttiin henkilövalaja koskeva ehdotus yksimielisesti ja tunnustettiin komitean teheee siinä kohden työssä hyvin. Muita kun luettiin komitean pöytäkirjan toinen kohta, mikä koski kunnallisiin meoihin verratamalla koottavia varoja ja kun

sinä ehdotettiin kannettavaksi kunnan rahastoon kahtena seuraavana vuotena jokaiselta 16 vuotta täyttäneeltä kunnan asukkaalta 25 penniä hengeltä vuodessa, nousi kokouksessa pöytäkirjan mukaan "suuri rähäkkä". Huudettiin: "Maksakoot verot ne keltä niitä maksettavakin." Tyyfymättömmen joukon poistuttua mielensoituksellisesti, ryhdyttiin kokouksessa valmistamaan kohta kokoonkutsutavan kunnan perustamiskokouksen ohjelmaa.

Perustava kuntakokous pidettiin pitäjätuntuvassa 6.11. 1867. Kokouksessa toimi puheenjohtajana ja pöytäkirjan pitäjänä sotarovaasi Grönlund. Kokouksen alussa hän selvitteli laajasti kuntalaisille uutta kunnallissasetusta, sen kunnallaisille asettamia velvoituksia ja sen takaamia oikeuksia sekä kehotti kuntalaisia yksimielisesti ja nöyrästi hoitamaan asiat yhteiseksi parhaaksi, rukkoillen siihen Jumalalta armoa ja apua. Tähtien jälkeen valittiin kuntakokouksen puheenjohtajaksi seuraavaksi kolmi vuotiskaudeksi - kunnallissasetuksen 13. pykälän mukaisesti - rovasta Grönlund ja hänen varamihekseseen Suuren hovin silloinen tilanhoitaja Vilhelm Mutther. Samassa kokouksessa valittiin myöskin ensimäinen kunnallislautakunta. Sen puheenjohtajaksi tuli valtiopäivämies Martti Kuru-

run poika Antti Kiuru Kivipellon kylästä ja hänen varamihekseseen talonpoika Yrjö Kauppinen samasta kylästä. Näiden lisäksi tuli kunnallislautakuntaan 5 vakinaista ja 5 varaajasettä. Vielä valittiin asetuksen mukainen kunnanvaltuuskunta, jonka tuli kuntakokouksen oikeudella hoitaa ja päättää kunnan asioiden hoidosta. Valtuuskuntaan kuului asetuksen määräämänä puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana kuntakokouksen puheenjohtaja ja hänen varamiheksensä sekä jäseninä kunnallislautakunta kokonaisuudessaan ja lisäksi niin monta kuntakokouksen erittäin valitsemaa kunnan jäsentä, että valtuusmiesten lopullinen luku noussee kolme vertaa niin paljon kuin lautakuntaan valittujen jäsenten. Räisälässä valittiin kunnanvaltuuskuntaan näillä perusteilla 21 henkeä.

Tällä tavalla lähti Räisälässä alkun varsinainen "laillinen" kunnallinen elämä. Monta vaikeutta ja mukkaa oli alkun matkassa, mutta rehellisellä ja tunnollisella työskentelyllä välyttiin suurimmilla kommeilluksilla. Näistä vaikeuksista mainittakoon mm suuret kato- ja näikävuoDET 1866-1868. Näinä näikävuoissa kuoli maassamme 138,000 henkeä, ollen kuolleisuus nelinkertainen normaalkuolleisuuteen verrattuna. Toinen vaikeus oli köyhäinhoiton järjestäminen, joka tuotti suuria vaikeuksia katovuosten köyhdyttämälle kunnalle. Mutta jokunkuten näistäkin vaikeuksista selvitettiin. Näihin alkoihin alettiin pitää myöskin ns vaivastalvoja, johon otettiin hoidettaviksi tilapäisesti hoitoa tarvitsevia. Tästä maksettiin talolle keskimäärin 50 mk vuodessa ja hoidokkien ruoasta suoritettiin 80 penniä hoitopäiväiltä. Tällainen vaivastalvo oli pitkän aikaa mm maanviljelijä Kustaa Marttilalla Ivaakanaäällä.

Myöskin kunnalliskokodin perustamisa oli pitäjän suunniteltu. Ensimmäinen kunnalliskoti päätettiin perustaa 3.9. 1915 pidetyssä kuntakokouksessa. Se perustettiin

SIITÄ OSUUSPANKKI ON HYVÄ PANKKI, KUN RAHAT PYÖRIVÄT MEIDÄN HYVÄKSI SÄKYLÄN OSUUSPANKKI

ja sitten piti pahaan hevonen veen sisään ja sitten äkkänosto, jossa veen ilike nostoa avusti niin, että hevonen vähän miehen vetäisemänä tuli kyljelleen jälle. Kerrotaan myöskin, että kun Läheniemä oli asevelvoitustaan suorittaessaan Krasnoje-Selossa taisteluhran johtajissa, siellä oli järjestetty "palmimaottoleu" suomalaisten ja venäläisten välillä ja kumpaseltakin puolelta oli valittava paras mies tähän otehtuun. Matti Läheniemi valittiin edustamaan suomalaista. Otehtu oli kansainomainen syyllipaini ja se, joka sai toisen kaadettua maahan, oli voittaja. Venäläinen oli paljon kookkaampi mies kuin Läheniemi ja senkin vuoksi suhtautui pienempään vastustajaansa ytimiellisesti ja alkoiikin suurilla voimillaan

rusentaa heti Läheniemen. Mutta Matilla oli takataksussaan oma patenttinsa ja jos minä saan vähänkin hengittää vapaasti, niin silloin se tapahtuu, ajatteli Matti. Venäläinen alkoi korjata otettaan ja joutui niin hetkeksi löysäämään puristustaan, jolloin Läheniemi oli valppaana ja käytti silloin "patenttinaan" ja venäläinen oli samassa seljällänsä maassa ja voittaja oli Matti Läheniemi ja Suomi.

Kylläähän pitäjän eri puolilla oli toisista erotuttavia voimamiehiä, jotka olisivat maantsemisen arvoisan pitkäksi, kun tämän julkaisun palstatilla on rajoitettu. Luulisin, että jokainen myöntää niiden miesten estellyt, olleen sen arvoisista.

- E. K u l s m a .

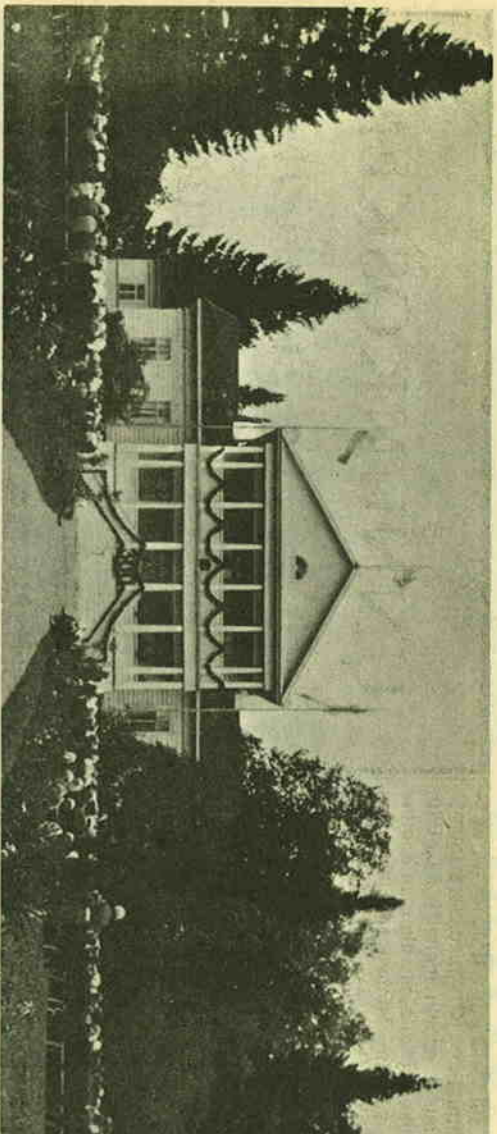
Kunnallisen itsehallinnon alkuvuosina oli sairaanhoito Räisälässä varsin heikkoa. Ei ollut sairaa- laa eikä omaa lääkärinä. Lähin sairaalaa oli Viipurissa, lähin lääkäri Kärisalmessa. Tämä tuotti hankaluuksia huomioidaan sen aikaiset maksustusvaikeudet. Räisäläläisillä oli kuitenkin eräs etu, nimittäin Suuren hovin silloinen omistaja kreivi Nikolai Stevers, joka palveli keisarillisessa hovissa jähimestarina ja vietti kesänsä Räisälässä loistavan seurueensa kanssa, johon kuului myöskin perheiläkärinä. Tämä samainen lääkäri antoi apuaan myöskin paikkakunnan sairalle, jakean myöskin lääkkeitä omasta varastostaan. Myöskin kirkkoherra Johan Kristian Schwindin poika Johan Fredrik harjoitti pitäjässä lääkärinamattia. Hän tuli nimittäin Räisälään, kun hänen isänsä vanhempi, ja alkoi tarmokkaasti viljellä sukunsa omistamaa Putorian tilaa. Lisäksi oli pitäjällä yhteinen lääkäri mm. Kirvun kunnan kanssa. Ensimmäinen oma lääkäri saatiin kuntaan huhtikuun 13. päivänä pidetyin kuntakokouksen tekemän päätöksen mukaan ja valittiin silloin lääkäriksi lääketieteen lisensiaatti Väinö Imberg. Hänen jälkeensä toimivat sitten Räisälässä lääkäreinä Yrjö Antti Linko, Juhon

Kunnan talous

Kuten jo tämän luvun alussa mainittiin, oli kunnan talous ja varojen hankkiminen alussa vaikeaa. Mutta verotuksen vakintuessa ja elämän muutuksen kehittyessä, myöskin kunnan talous alkoi vakintua. Kunnan menojen kasvuun itsenäisyyden aikana kuvaavat talousarvioiden loppusummat: 1928 1.824.228 mk, 1938 2.809.761 mk ja 1939 2.928.687 mk.

Myöskin varatöitä jouduttiin kunnallaisille jo viime vuosisadalla järjestämään. Näistä varatöistä mainittakoon mm metsten ojitukset, erilaiset tietyöt, viemärijojen perkaustyöt, Vuoksen laskutyöt ym. Nämä työt rasittivat luonnollisesti kunnan taloutta suuresti. Mainittakoon, että vielä vuonna 1934 käytettiin työvoimayden torjuntaan tammikuussa lähes 44.000 ja helmikuussa 27.000 markkaa. Työttömyys oli kuitenkin näihin aikoihin jo huomattavasti vähentynyt. Samana vuonna lakkautehtikun varatyöt sekä työttömyystalokunnan toiminta.

Kun Imatran suuri sähkövoimalaitos valmistui, alettiin Räisälässäkin suunnitella pitäjän sähköistämistä. Kunnassa toimi muutamia pienehköjä yksityisiä sähkölaitoksia, mutta nämä riittivät vain pienen paikkailisten alue-

Räsälän 300-vuotisjuhliilta Räsälän kartanossa.

Räsälän kunnalliskoti.

den tarpeisiin. Vuonna 1928 perustettiin Räsälän Sähkö Oy yhden miljoonan markan osakepääomalla ja alettiin laatia suunnitelmaa. Talvisodan jälkeen pitäjäläisten palattua takaisin rakennettiin puolustuslaitos yhteistyössä Räsälän kunnan kanssa korkeajänniteinjän kirkolle saaka sekä muuntajan. Mutta pitemmän tähtäyksen työt jäivät, kun sota sitten kääntyi meille epäedulliseen suuntaan ja jouduttimme jälleen jättämään kotiseutumme.

Tilastotietoja

Räsälän asukasluvun kehityksestä todetakaan: vuonna 1613 oli asukkaita noin 400 henkeä, v. 1815 3.998, v. 1860 4.709, v. 1900 5.727, v. 1920 7.300 ja v. 1939 7582 henkeä.

Kuten edellä olevasta huomaa, olipitäjän asukasluvun kasvu varsin tasaisa. 1900-luvulla on havaittavissa kuitenkin kasvun nopeutumista, mikä kuvaa osaltaan kunnan kehityksen nopeutumista ja paraneamista. Alkoihan näihin aikoihin maanviljelys nimenomaan kehittyä voimakkaan askelin, samoin kauppa sekä liikenne. Nyt on vielä huomiota, että Räsälässä oli varsin paljon kreikkalaiskaloista väestöä ja kun heidät liitetään mukaan, oli Räsälän asukaslukum vuonna 1930 8.222 henkeä.

Kunnallismiehiä

Seuraavassa luetellaan sellaisia kunnallismiehiä, jotka ovat tehneet pitkän palveluksen kunnallisessa elämässä. Kaikkialahan ei enää jaksa ne kukaan muistaa, mutta varmastikin monia tuttuja nimiä ja henkilöitä on tultu luettelosta löytä.

Ensimmäiset uuden kunnallislain mukaiset kunnanvaltuutetut valittiin toimittain Räsälässä 4. ja 5. päivä joulukuuta 1918. Valtuutettuja valittiin 23: Matti Kauppien, Juhon Kuusma ja Erik Javananen Kivipellolta, Juhon Kekki, Thomas Hynninen ja Tuomas Kuronen Särkisalosta, Antti Ohvo ja Adam Kuusma Hyttälästä, Juhon Haikonen, Matti Kiuru Myrlypelolta, Sipi Henttinen, Simo Lallukka Turista, Juhon Torsti Tiurimäeltä, Samuli Pusa, Adam Mykkänen ja Taavi Pusa Lammasmaelä, Aleksanteri Puukka ja Juhon Puukka Hummalaisista, Tuomas Suutari Tekemälähdeltä, Pekka Sinkko Timoskalsta, Juhon Sepä Makkolasta, Hekena Kuusma Tarhalasta ja Tuomas Jääskeläinen Neitsykallionista. Ensimmäisessä kunnanvaltuuston kokouksessa valittiin puheenjohtajaksi Matti Kauppien ja varapuh.joh. Juhon Kuusma.

Kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimivat Räsälässä seuraavat henkilöt: Matti Kauppien 1919-1923, Tuomas Hynninen 1924-1930, Juhon Paavilainen 1931-1932, (T. Hynninen jälleen 1933), Tuomas Jääskeläinen 1934 - 1938, Adam Rännäli 1938-1940 ja Matti

kuntainsähköyhtymän liitto, kunnan yhteinen työlaitos Hittolassa, Räsälän metsähoitoyhdistys, Kietolakkilion talstelijan tukijärjestö, Kuntain keskeinen tuberkuloosiparantola, Räsälän tuberkuloosiyhdistys, Räsälän Osuuskaspa, Räsälän maatalouskerho-yhdistys sekä Kietolakkilion Viipurin aluejärjestö.

Muusta kunnallisesta toiminnasta ei liene tässä yhteydessä mahdollisuutta enempiä kirjoittaa, sehan on normaalia kunnallista toimintaa. Kihintoisampaa on ollut tarkastella kunnan alkuvaiheita. Sen voimme kuitenkin todeta, että Räsälän pitäjää oli jo kolmekymmentäluvulla nopeasti kehittyvä ja vararas maatalouspitäjä, jossa kunnalliset toimitukset asemansa turvautuivat viihtyisäksi. Kehitys oli voimakkaassa nousussa eri sektorilla, joka kehitys käynnistettiin heti talvisodan jälkeen takaisin palattua. Mutta sinne Räsälää oli loputtakin jätettävä eikä meillä ole muuta kuin muistot ja historia jäljellä. Sitä historiaa tämäkin kirjoitus on osaltaan tahonnut valaista.

Tässä traktorissa on paljon enemmän kuin siinä. jollaryt ajat.

(Pakisi jos se on valokuvan taustalla vuoden malli)

INTERNATIONAL

Hintaan sisältyvät vakiovarustelina mm:

- erillinen v.o.a.-kytkin
- hydrostaattinen ohjaus
- hydrauliset levyjarrut

Tuustu täydelliseen sarjaan:

276 — 40 hv	724 — 82 hv
454 — 55 hv	824 — 82 hv
574 — 72 hv	826 — 135 hv
634 — 78 hv	

Kokelle ennenkuin ostat — vertaile ennenkuin päätät.

LÄNNEN OK

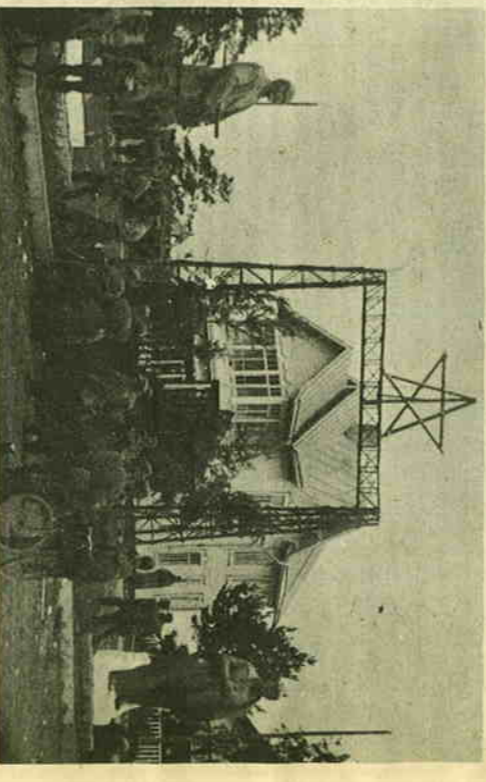
Eura - Kiukainen - Säkylä

OPETTAJANI JORMA VUORION MUISTOLLE

Kaikkille räisäläläisille on varmaankin jäänyt opettaja Jorma Vuorion nimi pysyvään mieleen. Hänhän joutui antamaan uhrin isänmaansa puolesta mitä järkyttävimmässä olosuhteissa. Muistamme kuinka hän talvisodan jälkeen palveli rajakomissiossa ja kuinka hänet eräänä yönä kaapattiin Venäjälle, sortuen siellä karsimysten keskellä. Sikäli kun olemme saaneet tietoja hänen viime vaiheistaan, hän kaikkien karsimysten ja koetteluusten keskellä asetti toivonsa Jumalaan ja neuvot toisakkin vankitovereitaan näin tekemään.

Jorma Vuorio toimi opettajana Kivipellon kansakoulussa, jota koulua minäkin sain käydä hänen johdolla. Hän oli erittäin pätevä opettaja. Muistan kun hän opetuksen aikana usein kysyi, ymmärrätkö te kaikki. Ja elleivät kaikki ymmärtäneet, hän neuvot uudestaan.

Räsälän kirkonkyliä takaisinvaltauksen jälkeen.

Kunnalliskäärin asunto.

destaan ja henkilökohtaisesti. Samoin hän oli innokas urheilun ystävä ja oli aina mukana pelaamassa ja neuvomassa jalka- sekä pesäpallossa. Ja hihto- ym kilpailuja järjestettiin koulussamme hyvin paljon. En tiedä, mistä johdusta, että pääsin hänen suosioonsa ja luotto-opiilaakseen. Ehkä se johtui siitä, että pärjäsin koulussa hyvin eikä hänen tarvinnut mitään. Niinpä joudun varsin usein toimittamaan hänen asioitaan kirkolla ja milloin missäkin. Suojeluskunnan estikunnassa kävin hyvin usein, oltiin Vuorio esikunnan upseeri. Sain aina hanelle polkupyörän, kun lähdin asioille. Eikä hän koskaan unohtanut kiittää, kun olin asiat toimittanut.

Opettaja Vuorio innosti myöskin minua musikkin opiskeluun ja opetti minua henkilökohtaisesti Hittolassa. Niinpä siiten esinnyinkin koulun juhlissa sekä mitsakin tilaisuudessa joko viulun tai hanurin kanssa. Ja jo kouluaikoina kävin sekkuorossa. Muistan kerrankin kun olimme kuoroohar joituksissa,

“Ajanhammas puree”

Tuskunpa on montakaan jääkäri-Ilton Parolea ilmestynyt ilman tuota surullista viestiä, että "tuonen vilkkaamies" on taas temmanut keskuudestamme yhden ja toisen jääkäritoverin. Noiden vuoden kulussa poiskutsuttujen luottelo muodostaa usein murheellisen pitkän sarakkeen. Surun muistellamme heitä ja heidän ihmimillisesti katsosen aikaista poismenoaan.

Mutta ajan hammas puree myös entisiä jääkärivärväreitä, apulaisiamme, henkiväiviamme, jotka raskaan pahostuksen alaisina suorittivat uhrattavaa työtään täällä kotimaassa. Heidänkin riivinsä harvenevat nopeasti.

Kun viime keväthalvella tapasin jääkärivärväri Vilppu Paavilaisen Räisälästä, niin yhteisistä elämäyksistä juttellessamme hän - luullen minun tuntevan asian - aivan kuin sivummen mainitsi, että "Matti Henttonkin se sitten on kuollut".

Tieto tuli minulle yllättäen, ja lausuin ihmetelteni "sellaisen ter-vaskanon" äkillisen kuoleman johdosta.

"Tervaskantopa niinkin, mutta tauti kaataa sellaisekin kannot, - kun kohalle sattuu", lausui vakavana Paavilainen.

Minun ajatukseni eivät silloin kiinnittyneet siihen, mitä hän sanoi. Mietin itsekseni: "Tas on laskeutu maan poveen yksi "mekäikäinen", "tuntematon sotilas", joka pölväytyönsä päätyttyä lähtee manamaajolle!"

"Empä ole näinnyt pieninäikäin maininta lehdistä tuon uhkean miehen poismenosta", lausuin ääneen ajatukseni jatkoksi.

"Vai maininta", kivahti Paavilainen. "Eihän tuosta näkynyt hiiskauskukaan edes historiallisiksi teokseksi tarkoitettussa kirjassakaan, vaikka jätin tarkoitusta varten aiheistoa oikein valokuvan kanssa. Ja itsehan tiedät yhä hyvin kuir minä, miten paljon hänellä oli ansioita sellaiseen mainintaan. - Mutta haudallaan kat-

Arne Sihvo.

Matti Hentton.

soin minä aivan kuin siveelliseksi velvoitukseksi edes muuttamalla sanalla maininta miehen epättekkäistä teoista."

Matti Henttonen elämä oli anka-uraa talsteltua, mutta hän oli sikeä ja muruttamaton, kuin katkaja kivikoliossa maankamarassa. Kansalaisena ja aktiivistina häneen voitiin aina luottaa. Ja kun sitten kansamme vapaus vaati jokaiselta kansalaiselta uhrauksia, hän oli kaikkein suurimpaankin uhraukseen valmis. Jääkärihiikkeen aikana hän antoi apuaan monella tavoin, milloin makustaten itse ko-mennuksilla Helsingissä tai Viipurissa, jopa Nurmeksessakin asti, milloin luovutten passinsa toisten käytettäväksi. Kapinan puhjettua hän rohkeasti lähti Viipurin suorittamaan tärkeitä tehtäviä siellä. Paluumatkalla hän toi Antreaan. - Hän kuoli 64 v. ikä- tensä tunnustukseksi hän sai Va- paussodan muistomitalin ja jääkäri-Ilton aktiivistimitalin sekä Suo- men entisten sotilaiden muistomi- talin.

Matti Henttonen vanhin poika Jus-

si oli jääkäripataljoonassa, kes- kimmäinen jäi vapaussota-invali- diksi ja nuorin menetti askettain henkensä katalan vakoojan kuulis- ta rajalla. Mehen suhtautumista jääkärihiikkeeseen ja meihin jää- käreihin tandom valaista muute- malla omakohtaisella muistelma- la.

Kun maaliskuussa 1917 olin pää- snyt Snpalennajasta ja onnellisesti saapunut kotini Karjalan kannak- sella, niin jo muutaman päivän ku- luttua sain puhelimitse Viipurista kehoituksen lähteä kalpittmaan ja vältellä sellaisia "paikkakuntia", missä on venäläistä sotaväkeä!" Silloin suuntasin matkani pohjois- ta kohti, ensin Antreaan (nyk. Vuok- serannan) Oravankylään jääkäri- toverimme Toivo Kuusman kotiin ja sieltä sitten Vuoksen toisella puolella sijaitsevaan Henttonen ta- loon. Olinhan Lookstedtissa saa- nut Jussi Henttonelta sekä passin että oivallisen pieksun lähtessä - ni aikaisemmalle komennusmat- kallein Suomeen. Nyt päätin käydä viemässä Jussin terveiset kotiin- sa, - niin vanhentuneita kuin ne olivatkin.

Sillä minä sitten saatoin oma- kohtaisesti todeta sen, minkä ol- keastaan jo kauan olin tiennyt, nim. Matti Henttonen ja hänen huonekun- tansa isänmaallisen mielenlaadun ja pelkämättömyyden, uhrimielisen altituden yhteisen astiamme eleen ja hyväksi. Minuahan oli Viipuris- ta käsin kehoitettu välttämään ven- läisten varuskuntapaikkoja, jo- ten matkustaminen junnssakin oli silloin vaarallaisista.

Tarvitsin siis hevoskyytiä, lä- hinnä ns pitkämatkan kyytiä. Mut- ta minulla ei ollut niin paljon rahaa, että olisin voinut ostaa hevo- sen. - Kun Henttonessa tätä kysy- mystä selvitelimme, niin Hentti- nen ja hänen innostuttamaan pari muuta läsnäolilutta osallistuvat hevosen hinnan suorittukseen, vaikka eivät olleetkaan mitään ra- ha-rikkaita, vaan pieniviilejiöitä, pikemminkin "puuteen Matteja", kaikki tyyni.

Vilppu Paavilainen, jonka pako- paikka oli Hyyrynsalmen Hallan oli Venäjän vallankumouksen jälkeen uskaltanut kotiseudulleen Räi- sälään. Mutta hänenkin oli vielä jätettävä "pohjoiseen". Yhdessä me päätimme sitten lähteä ajele- man Hallaa kohti. Päästyämme noin kuusi tai seitsemän kilomet- riä kirkolta tavoitimme jalkakul- kiajan, joka kohalle päästyämme "teki hyvän päivän", ninkuvun maal- la on tapana.

"Kuka oli tuo mies?"

"Se oli nyt se surullisen kuului- sa "Adressi-A", josta täällä pitä- jällä ei ole lloa ollut", vastasi Paavilainen.

Jäin miettimään sitä huomatta- vaa eroa, mikä näiden kahden saa- man pitäjän miehen välillä oli: toinen varakaana miehenä hake- massa "adressisalmien". Seyvin ja venäläisen virkavallan suosiota, toinen vähävaraisena uuraamassa viimeisensäkin linnassa päässeän jääkäriin pakomatkan helpottami- seksi.

Matti Henttonen oli puhdashenki- nen jääkäri-aatteen mies ja isän- maan ystävä, jonka toiminta an- saitsee tunnustusta ja kiitosta. - Aarne Sihvo.

UNNUNKOSKEN NUORISOSEURAN 60-vuotisjuhlaruno

(Kirjoitti ja 60-vuotisjuhlassa esitti Vilho Ollaranta 14. 8. -55)

1. Muistot:

Nyt vietämme juhlaa muistojen — muistoille vuosien mementoitten muistoille kultaisen nuoruuden, muistoille synnyinseutuujen . Unnunkoski, Kukkurinmäki, pyhäpukruinen juhlayväki, »Talo» uijas, puettu köynnöksin juhla-asuun, lippuin, liehuvin. — Taas sielunne silmiin, muistoissa vain, me istunne joukossa juhlijain ja kuulemme kuinka jo laulaa kuoro, soittavat torvet tai puheen on vuoro. Kuva toisensa jälkeen näin silmiin piirtyy juhlasta juhlaan muistomme siirtyy. — Muistoja, muistoja, muistoja vaan, ne seuraavat jokaisista matkallaan, ne antavat uskoa voimia luovat, kaihoon ja ikävään lohtua tuovat. Ei ole rajaa, vapaa on muistojen tie, joka lapsuuden maille, nuoruusvuosiin vie.

2. Uudet:

Nyt vietämme juhlaa unien — unten tie on avoin ja ajaton, unten maa on vapaa ja rajaton, unten rikkaus rikkautemme on. Vuoksen rantamat, vihreät saaret, harrmaa silta, ja sillan kaaret, tutut pellot, polut ja mäet, satakielen helkyntä, kukkuvat käet — ne unessa taas tosia ovat ja hetkeksi häipyvät kohtalot kovat. Ei ole rajaa ei valloittajaa, vapaana meillä on unten maa.

3. Varjot:

Nyt vietämme juhlaa varjojen — moni tuttava joukosta tuttuja, moni kumppani nuoruusvuosien jo on kutsuttu maahan varjojen. He astuvat ylitse viimeisen rajan, heillää kirvonneet ovat kahleet ajan. Avoinna sininen auertie Karjalan taivaalla heillä lie, avoinna kotikunnaat ja puistot, joista on meille vain unet ja muistot. Ei ole rajoja, esteitä ajan, tuolla puolen viimeisen rajan. Nyt vietämme juhlaa muistojen, rikkaista muistoista kiittäen. Nyt vietämme juhlaa unien, unien lohtua sinunaten. Nyt vietämme juhlaa varjojen, heitä muistaen hetken — väiäien.

No ei sitä hyvä mies hermosteä pois aja valk näkis jot vihaino palko o hampais, sanottiin Räisälässä pieneestä ja helkosta miehe-

Lalaska palsetta pöfftuo, äkämeä ähmitteä. (Räisälä)

Ehjä raha sukkuu uo, antoa sen mäännä. (Räisälä)

KIITÄMME KAIKKIA KARJALAISIA ASIAKKAITAMME MEILLE OSOITETUSTA LUOTTAMUKSESTA

HARJAVALLAN OSUUSPANKKI

nin Vuorio meni itse laulamaan ja sanoi että johdappas sinä Pentti nyt kuoroa. Olin tietysti ujo enkä meinannut kehdelta mennä kuoron eteen, mutta hän rohkaisti ja sanoi, että kyllä se sinulla käy yhä hyvin kuin minullakin. Ja niin vain kuoro lauloi johdollani. Ja jälleen sain kiitokset häneltä sekä toisten kuorolajisten hyväksymisen. Se nosti koulupojan rinnaksi, jos mikä. Voi vain kuvitella, kuinka suuri vaikutus oppilaaseen on tällaisella opettajalla.

Patsi, että Vuorio oli hyvä opettaja ja kansansivistäytön aktiivinen kannattaja hän oli palava isänmaan ystävä. Suojeluskuuntäyö oli hänen sydäntään lähellä. Ehkäpä juuri tästä johtunkin, että hän joutui niin raskaasti kokemaan ja lu- nastamaan aatteensa. Järkytyksenä oli rajaton, kun sain aikomaan kuulla hänen kohtalonsa. Situaan hänen muistoaan, ennenkaikkea hyvän aina vain hyvään. Hänen neuvonsa ja opetuksensa ovat vaikuttaneet koko elämässäni. En tiedä, missä on se palkka, jossa lepäät ja odotat ylösnousemuksen aamaa. Mutta kukkukoot kielot ja orvokit kumpusi päättiä, ja metsän puut humisekoot rakasta hymniäsi: "Ei muuta kunniaa, kuin kuulla kummiltansa sun kuuksiesi kuuski-maa..." - P. M a t i k a .

LAPSUUS- JA NUORUUSMUISTOJA KOTIKYLIÄSTÄNI SÄÄKYMÄSTÄ

Kotikyläni Sääkymä oli pitäjän me kauneimpia kyliä. Vuoksi mutkitti kyläni oh lahtineen, salmiineen, niemineen ja saarineen. Vehmaat riippakoiivat reunnistivat rantoja, muodostaen suorastaan katoksia, joiden alla oli mukava istua veneessä ja narrata ahvenia ja mitä kaloja Ahti millonkin antoi. Sääkymälahhti, Ruhalahhti, Virransaari, Sakkalinsalmet, siinä paikkoja, joissa jo nuorena poikana toisten kanssa vietimme pyhäpäiviä ja arki-iltojakin, onkien, uistellen tai uiden, tai sitten muuten vain leikotellen. Vanhat koulu-kaverit, Kuokkasen Kauko, Sautarin Pentti, Aantosen Onni, Marjalaisen Pentti, Sautarin Erkki ja Unto, siinä nimii, jotka tuovat pienen kallon rintaani. Kuinka monsa, koulumatkan tehtinkään yhdestä, entäs sitten kalareissut ja jokatähtäisiä olympialaisia kesällä. Meillä oli koulunakaan tapana järjestää joka pyhä jonkun pojan koulun olympialaiset, joissa lajeina olivat kuula, keihäs, pituushyppy, korkeushyppy ja jokin sopiva juoksunlaji. Jokainen meistä edusti jotakin eri maata. Kiina tahtoi tulla siitä, kun jokainen tahtoi edustaa Suomea. Marjalaisen Pentin nuorempi veli Hannukin oli joskus mukana. Lieneekö ollut siten näiden olympialaisten ansiota, kun Hannusta kehittyi myöhemmin huippu-urheilija aidoissa, voittaneen monet maotteleut sekä Suomen mestaruudet. Vaikka heitti silloin kutsuttiin pakan nimen mukaan Marloiksi, oli heidän oikea sukunimensä Sautari. Myöhemmin nimimunnui Ehoonemeksi ja nyt varmaan jo kaikki tietävätkin, kuka oli huippu-urheilija Hannu Eho-niemi. Terveiset sinulle Hannu, jos saatut tämän jutun lukemaan. Vieläköhän koskaan juokseme siellä teidän kaunilla kotihallalla Säkälissa. En tiedä, mistä johtuu, kun nämä entiset kaverit ovat muuttaneet kauas kaukomaille, Kuokkasen Kauko ja Sautarin Pentti ovat Amerikoissa ja Sautarin Unto on tiettävästi Australiassa saakka. No niin, terveiseni sinnekin.

Syksykesäiä olivat aina merkkitapauksia erilaaset talkoot, Ruusija kauratalkoot olivat tavallisimpia. Kauppiisilla, Javanaisen Perillä, Topin-Kaisalla ym muistaminäkin käyneeni, ainakin soitannassa talkootanssissa. Jo kansakoulunakaan kävin näissä soittohommissa Marttonon Viljon kanssa, ja kun opettaja Tyne Räty sai sen tietää, seurasi siitä aina arestita. Etäohakkeen on taiteilijan talvai alusta pitäen. Muuten nämä talkoohommat olivat tosi kotoiksia, siinä koetettiin kenen siirppi on terävä ja kuka pysyy rinnalla niiton aikana. Kaljaa oli pelailta, jos jokuuta janootti, väliä käytiin kanylla, ellei sitä pelolle tuotu, ja kun työt lopetettiin, oli päälle maukas ja tukeva ateria. Sen jälkeen alkoivatkin talkootanssit, jotka saattoivat kestää yli puolen yönkin. Tanssin pyöreissänotkistuivat pelolla kangastuimet paikattiin. Oltiin toista ja tyttyväisiä ja nautittiin valitsevasta yhteis-hengestä.

No oihan meidän kylässä urheilutoimintaakin. Suurimman kannatuksen kylässämme sai pesäpallo. Meillä olikin kokolla hyvä joukkue. Siinä pelasivat mm Rantalaisen Javanaisen Tapani, Javanaisen Mikko ja Simo, enkä enää kakkia nimää muistakaan. Kauppiosen ahdun 70 metriä, samoin hän oli sehdun parhailta kuulantyöntäjä. Muistan vieläkin elävästi, naapurireina kun asuttiin, kuinka Viljo ja Taino pyhäisin paimenessa ollesaan heittelivät keihästä siellä pellolla. Minä nuorena poika seurasin kunnioituksen tuntein heidän hommeiltaan.

Kun sitten sain koulun käytyä, pääsin harjoittelijaksi Räisälän Osuskunnan Korpejan myymälään. Silloin oli myymälähoitajana Eino Eino, oikein hauskana kaaveri. Kävimme hänen kanssaan usein iltaisin kalassakin. Muistan ainakin yhden tapauksen, kun hän keittoska nostessaan putosi järkeveen. No, siitä selvitettiin pelkällä säikähdyksellä. Tunsin itseni ylpeäksi, kun oman kylän isännät ja emännät tulivat kauppaan ja sain myydä heille. Ja ennen kaikkea silloin, kun koulukaverit tuulla ostoksille. Mutta sitten syyskuun 1939 Einoakin joutui lähemmään reserviin toisten mukana ja me jäämme Hilda-rouvan kanssa kahden vastaamaan myymälästä. So-

PTÄJÄJUHLASSA 1951 Kauttan koululla oli räisäläisiä juhlatilat eteistä myöten tupakan kätymä.

KARALAISTEN JA KOKEMÄKEILÄISTEN YHTEINEN RAHALAITOS

Kokemäen Osuspankki on monen Räisälässä ja Kokemäellä toimineen osuskassan yhteenliittymä. Tähän on liitetty mm. Räisälän kirkonkylän Osuskassa, johon jo aikaisemmin oli liitetty Maanviljelysosuskassa, Kivipellon Osuskassa sekä Kurvaniemien ja Pöyryniemen Osuskassa.

Yhteisvoimin on pankistamme kehittynyt tehokkaan palveluun pysyvä kauppalan suurin pankki.
KOKEMÄEN OSUUSPANKKI

Räisäläläisiä valtiopäivämiisiä

Räisälässä on kasvanut myöskin yhteiskunnallisesti ja poliittisesti valvetuumeita henkilöitä, mitä osoittaa se, että pitäjästämme on ollut edustajia myöskin valtiopäivillä. Ensimmäisenä räisäläläisenä valittiin valtiopäiville talonherra Martti Kirru talonpoikaissäädyn edustajana, vuosina 1863-64. Näillä valtiopäivillä säädettiin mm asetus maalauskuntien kunnallishallinnosta, jolla asetuksella laskettiin perusta kunnalliselle itsehallinnolle.

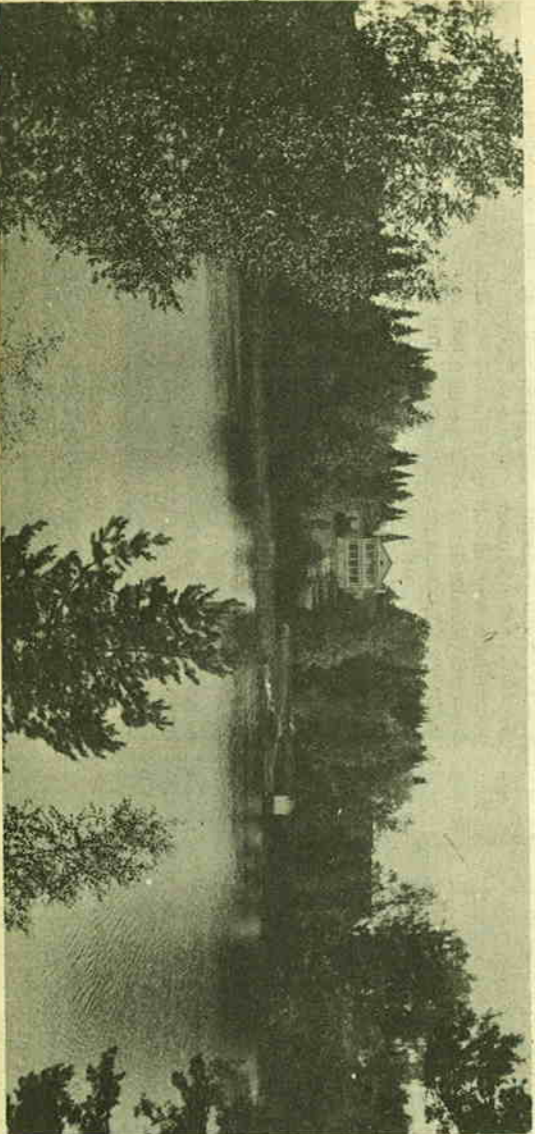
Filikand. Peter Theodor Schwindt vaihtui Käkisalmen kaupungin edustajana vuoden 1890 valtiopäiville. Hän syntyi Räisälässä Putorian hovissa 13.10.1851. Hän edusti porvarissäädyä. Lisäksi hän toimi mm Viipurin läänin vt. kansakoulunarkkastaajana vuosina 1885-85, apulaiskateleknäkänäjänä senaattissa, kirkkolihskokunnan jäsenenä 1886 sekä ylipolliuskunnan erilaissa tehtävissä. Tohtoriksi hän väitteli vuonna 1892.

Vannasuomalaisen puoluheen edustajana oli valtiopäivillä Räisälässä kauppaneuvos juho Lallukka. Sitten maanviljelijä Pekka Tontteri valittiin vuonna 1919 eduskunta-

Pekka Tontteri.

vaaleissa Edla Lyytisen varamiehenä. Lyytisen kuoltua joutui Tontteri ottamaan osaa eduskuntatyöhön sosiaalidemokraattisen puolueen edustajana vuosien 1919-21 valtiopäivillä. Näiden valtiopäivien tärkeimmistä asioista mainittakoon maamme uuden tasavaltalaisen hallitusmuodon laatiminen, ensimmäisen tasavallan presidentin vaalein ja Tarton rauhansoittimukseen hyväksyminen. Erikoisesti Tontteri muisteli kapinaan osanottajien nimitysten punaisten vanhojen armahduksien käsitteilyä ja ns tynkäeduskunnan hyväksymisen maareformilakien eräiden pykälien uusimista. Tontteri osallistui tunnollisesti eduskuntatyöhön, jon-

RÄISÄLÄN KARTANON päärakennus järveltä päin nähtynä.